

TAKÉ JSEM BYL VE VÁLCE

Válečné vzpomínky na 1. světovou válku a pobyt v legiích

František Hlubuček

Poděkování patří snaše, Staše Hlubučkové, za uspořádání vzpomínek a napsání strojopisu v dobách, kdy ještě počítačové zpracování textů nebylo dostupné.

Úvod

Úvodem bych chtěl říci, že tyto moje válečné vzpomínky nejsou žádným literárním dílem; chtěl jsem si jen ve své paměti znovu oživit příhody a osoby dávno zakryté jinými zážitky, které ale přesto zůstávají nesmazatelně vryty, protože to byl přece jen kus vzrušujícího života, součást historie a možná, že zaujmou i někoho z mých blízkých.

I.

Když v červenci r. 1914 padl v Sarajevu smrtící výstřel na rakouského následníka trůnu Ferdinanda d'Este, netušil nikdo jaký válečný požár se tím rozpoutá. Staříčkový mocnár František Josef I. musel v duchu monarchistické tradice tento čin tvrdě potrestat a proto vypověděl Srbsku válku. Na stranu Srbska se však postavilo Rusko a vypovědělo válku Rakousku, Německo Rusku a Evropa se tak ocitla v plameni.

Válečné štěstí bylo kolísavé. Rakouští důstojníci z počátku vedli své vojsko jako na cvičiště, kdežto Srbové měli zkušenosti z války srbsko-turecké a bojoval zde s nadšením celý národ, ženy i děti a způsobili našim velké ztráty. Také turnovský regiment č. 94 byl u Šabatce rozbit. I na ruské frontě byla řada neúspěchů navzdory tomu, že našim zbraním žehnal sám papež. Z kostelů celé říše rakousko-uherské se vznášely k nebesům modlitby s prosbami o vítězství našeho mocnářství. I vojáci před odchodem na frontu se museli modlit a přísahat věrnost císaři pánu. Přibývalo lazaretů, nemocnic, vdov a sirotků. Každý měsíc byly nové odvody. Začátkem roku 1915, 15. března si zavolali už i nás, osmnáctileté děti a skoro všem oznámili, že jsme způsobili za císaře pána a jeho rodinu bojovat i život dát.

Sbohem tedy klidný živote, naše malá vesničko, jde se do války. Za měsíc si nás kaprál odvedl do Mladé Boleslavi do sálu hostince mezi Debří a Ml. Boleslaví k druhé *kompačce* (kompanii). Po dvou dnech některé z nás poslali k první kompačce. Když jsme přišli do vrat zámeckých kasáren, viděli jsme asi třicet nastoupených starších vojáků a před nimi *felák* (feldwebel) a řval něco o sviňách a hundech. S malou dušičkou jsme proklouzli do budovy, kde se to hemžilo potkany. Za dva dny jsme byli posláni do Kosmonos k 5. kompanii. Stále jsme se drželi pohromadě, Josef Votrubec (Hřebenský), Petr Medek z Pustiny, Jindřich Liška z Prackova a J. Kvapil z Loktuš, který později padl. Šarže jsme měli Němce. Německý výcvik mi nedělal potíže, uměl jsem německy.

V sobotu před kosmonoskou poutí se rozkřiklo, že v neděli nebude *vergaterung* (nástup), tak jsme prchli domů pěšky. V pondělí bylo vyšetřování, ale celou třetinu kompanie nemohli zavřít, tak nám zarazili jen vycházky.

Jednou ráno, než se odešlo na *execírák* (cvičiště), přišel *rechcumák* (účetní šikovatel) Bauman a nechal si vystoupit všechny řezníky. Vystoupilo nás přes třicet, přihlásili se i ti, kteří řezníka jen někdy viděli. Felák si nás vybral deset a mne ještě se dvěma poslal, ať se hlásíme do kuchyně. Měl jsem tedy vyhráno, v květnu už na frontu nepojedu. Tři týdny po narukování byl výcvik u kompačky a hned sestaven *maršbatalion* (polní prapor), který za týden odjížděl na frontu. Na vagónech byly napsány různé vtipy, jako „Kanonenfurt“, „Vývoz masa do Ruska“ aj. Také texty nejoblíbenějších písniček. „Červený šátečku kolem se toč, my jdeme na Rusa nevíme proč.....Ku Praze je cesta dlouhá .... levá noha uražena, pravá ruka uřata, vzpomeň sobě má panenka, jaká je ta vojna zlá...“.

V kuchyni a kanceláři se ukrývali lidé, kteří mohli uplácat: stavitel, redaktor, statkář, syn pekaře, velkoobchodník. Ti dva, kteří se mnou přišli do kuchyně byli za tři dny odkomandováni do Jičina k 11. regimentu. V červenci 1915 se náš *Landwehrbatalion* (záložní prapor) č. 10 rozloučil s Mladou Boleslaví a odjížděli jsme do Tyrol do Watens a Volders. Chodníky byly přeplněny, protože každý z nás měl známé a příbuzné, kteří se sním přišli rozloučit. Za most před nádražím už neměli civilisté přístup. Já jsem jel na voze a měl jsem v opatrování dvě pětilitrové láhve ušetřeného rumu, ale do Tyrol jsem je stejně nedovezl. Jedna se cestou rozbila a druhá se ztratila. Projížděli jsme Nymburkem a tam jsme delší dobu čekali na volnou trať. Na peroně i v okolí nádraží bylo plno lidí, kteří se přišli rozloučit s českým plukem. Ve vhodné chvíli náš voják, operní zpěvák zazpíval tklivou

píseň „Vlaštovičku“. Vše umlklo a každému se draly slzy z očí. Po krátké pomlce spustil veselou písničku „Ta zrzavá palice“. Dav se rozveselil a my s veselou odjížděli z Nymburka. Do českých posádkových měst byly zase ubytovávány maďarské regimenty.

V Tyrolích byla naše kompanie ležením v mužském klášteře Josefinum. Nedaleko od nás byly ještě dva podobné kláštery. V jednom byl u 6. kompanie Drahoňovský z Vesce. Kuchyň jsme měli už postavenou z prken na druhém dvoře. My čtyři kuchaři jsme přebývali ve světničce nad chlévy naproti kuchyni. Byli mezi námi i Němci, všichni jsme mluvili oběma jazyky. Feldwebel Bauman měl ve vsi na bytě ženu a dvě malé děti. Občas jsem mu tam nosil proviant (cukr, rýži, kávu aj.) z našeho skladu. Vařilo se průměrně 700-900 obědů denně. Bauman se staral o levný nákup pro kuchyň. Nedaleko Voldersu byla v horách zajímavá udírna. V místnosti asi 4x4 m bylo uprostřed velké ohniště, maso a špeky rozvěšené po stropě na šinkách. Z jedné strany se stále přidávalo a z druhé strany se po delší době odebíralo už uzené.

Neméně zajímavá podívaná byla, když se na jaře vyháněl dobytek do hor. Každé dobytce mělo svůj zvonec a údolím se pak nesla kouzelná zvonková hra, která se neustále vzdalovala, až posléze zanikla vysoko v horách. Koncem léta zase stáda sestupovala dolů k přezimování. V neděli se vydávala večere po obědě, takže jsme měli odpoledne v kuchyni volno. Jednu dobu chodila naše parta, asi osm mužů, s harmonikou, houslemi a bombasem do hor do malé hospůdky, kde jsme hrávali a zpívali. Byla to zajímavá zábava, Češi, Němci a Tyroláci, ale dobře jsme si navzájem rozuměli.

Každý měsíc odcházela jedna maršbatalion na frontu a k nám přicházeli noví rekruti. Bylo mezi nimi mnoho marodů - s různými otevřenými boláky na nohou, někteří se špatným sluchem, zrakem, různými záchvaty. Lékaři to už poznali a kdo neuměl dobře markýrovat, tak ho nemohli uznat. Denně se hlásilo k marodovitě dosti vojáků, ale většina jich dostala „Aspirin a služby schopeni“. Byli mezi nimi také „blázni“, kteří úmyslně prováděli různá lotrovství, aby nemuseli na frontu. Jeden takový blázen přicházel vždy pro *mináž* (stravu) mimo pořadí, dostal oběd hned, ale stejně dělal výtržnosti a ostatní měli zábavu. Jednou přišel ke kompanii nový kadet a měl právě dozor při rozdělení oběda. Posílal toho blázna do zástupu, ale ten spustil svou ..... ty smrade usmrkaná, já tě zastřelím jako kočku .... a už běžel na chodbu pro pušku. Nebyla nabita. Toto marodění však nebylo nijak příjemné. Takový blázen musel podstoupit různé píchání pod nehty a jiné bolesti od psychiatra a nesměl se prozradit.

Mně bylo zatím v kuchyni dobře, s kuchaři chtěl být každý zadobře, nejčastěji večer v hospodě. Doma sice měli chalupy, obchody, živnosti, ale domov byl daleko, mimoto přiděl stačil sotva pro rodinu, takže většina nemohla čekat žádné přílepkování z domova. Voják dostal pouze svou dávku chleba (později jen kukuřičný, který se drobil), ráno černou kávu, v poledne oběd a večer zase černou kávu a nic víc. Někdy se večer škrabaly brambory na druhý den a *Zugy* (čety), které se střídaly dostávaly zbytky od mináže. Ráno přicházel do kuchyně felák po večerním flámu a dělal jsem mu obvykle ze syrového masa biftek. Když bylo maso uvařené přicházel komandant kompanie a jemu jsem zase vybíral šřavnaté kousky masa. V této kuchyni jsem byl snad sám, kdo nemohl penězi podplácet vyšší šarže, abych si tím zajistil službu v kuchyni. Nechávali mě tu, že jsem byl tak trochu odborník. Minážmajstrem byl stavitel Fischer - Němec. Na mytí kotlů a nádobí byl bývalý koč z jabloneckého pivovaru.

Jednou, když byl účetní Bauman na dovolené, sdělil mi Pokorný z kanceláře špatnou novinu. Náš prapor navštíví generál, který jezdí po posádkách a všechny ulejkáky z kanceláří, kuchyní a skladů prošetřuje a posílá na frontu. Tak mi hořela koudel. Byl jsem nejmladší, nebyl jsem raněn a ani jsem nebyl ještě na frontě, ačkoliv jsem již skoro rok vojákoval. Tak jsem z nouze přijal nabídku do sanitní školy. Když se Bauman vrátil z dovolené byl jsem pro to hubován a dostal jsem rákosku. On mě totiž často honil s rákoskou a když mě dohnal za vítr, tak mi pak sdělil, co potřebuje do kuchyně.

Před skončením sanitní poddůstojnické školy, bylo to kolem velikonočních svátků r. 1916, si nás nechal *oberarzt* (šéflékař) předvolat a každého odděleně vyšetřoval kolikrát byl na frontě, kolikrát raněn atd. Na chodbě nebylo nikomu do smíchu, i já jsem pociťoval něco jako úzkost, srdíčko mě tlouklo nepravidelně a když jsem uslyšel své jméno hrklo ve mě jako ve starých hodinách. Moje *hier* mi uvízlo v krku. Jak jsem se dostal dovnitř, to si nepamatuji; a začal výslech. Doktor: „Čech, Deutscher!? - Já: „Čech, sprichs deutsch, wenig“. Další výslech byl lámanou češtinou. „Kdys narukoval - v dubnu 1915 ... Raněn? - Ne. Jak ses dostal z fronty, nemocen?“ - „Nebyl jsem na frontě“. To už se *oberarzt* rozzuřil: „To ses potloukal po nemocnicích nebo kde? - V kuchyni“. „Tedy v kuchyni? Takový mladý, zdravý chlapec a celý rok se ulejká v kuchyni, zatímco naši chrabří vojáci

umírají na frontě“....atd. Hlas stále zesilujíc najednou zařval: „Marš“! Tak jsem vypadl, ani jsem neměl čas podat odvolání. Za čtyři dny o velikonocích jsem už maširoval. *Maschिंगewehr abteilung* - kulometný oddíl, jenom kulometry, koně, manšaft od kuchyně a osm sanitářů. I ta modlitba za vítězství a naše přísaha byly nějak nemasné, neslané. Rozloučili jsme se s kamarády a svatými Tyroly, lokomotiva se rozjela a stále zvyšovala rychlost .....

II.

První zastávka byla až ve Vídni, kde jsme rychle nafasovali oběd a zase dál ke Krakovu a do Maněvic. Cestou jsem se seznamoval s novými kamarády a my, kteří jsme na frontě dosud nebyli, seskupovali jsme se kolem těch, kteří už měli frontu za sebou. Byl jsem mezi nimi asi nejmladší a tak jsem se otrkával. Konečně jsme byli na místě. Vystoupili jsme a dali se na pochod vypálenými vesnicemi a zpustošenými poli. Civilisty jsme potkávali jen ojediněle, zato stále častěji jsme vídali skupiny dřevěných křížů v místech, kde zuřily bitvy. Největší pole křížů bylo u Ravy Ruské. Dlouhý pochod s plnou polní na zádech již unavoval. Tu na jedné planině nad námi náhle vyprskl šrapnel a hned druhý a třetí. Jako druzí i já mrskl jsem sebou do příkopu s batohem přes hlavu a měl jsem pocit, že mi vlasy na hlavě vstávají. Už jsem nebyl unaven a když nebezpečí pominulo spěchal jsem s ostatními k blízkému lesu. Už se stmívalo, když nás zavedli do zemljanky. Celou noc jsem nespál a uvažoval jsem, na kterou stranu bych utíkal, kdyby nastala střelba. Na které straně jsou Rusové a na které naši? Teprve k ránu jsem si trochu zdříml, jako zajíc, každé šustnutí mě lekalo. Ráno bylo „auf“, kulometry na koně a lesem kupředu. Na jídlo nebyl čas ani chuť. Přišli jsme na místo do okopů první linie. To tedy byla opravdová fronta! Koně zůstali v lese, kulometčíci odnášeli kulometry do linie. Nás sanitářky rozdělili mezi třetí prapor. Já jsem se dostal do *dekunku* (okopu) k sanitářům 10. kompanie, kde jsem našel krajana, Turnováka, nějakého ševce. Zákopy byly v některých místech v blízkosti ruských, před námi však byla rovina s říčkou Styr a Rusové byli snad 2 km daleko. Střelba byla jen ojedinělá, jen v poledne, když jsme museli pro oběd asi půl kilometru zpět do lesa, začali po nás střílet. Chodili jsme však po jednom a zásahů bylo málo. Přes den jsme byli většinou v zákopech, které byly roubené jako světničky, docela měly i skla v oknech. Fronta totiž již tři měsíce stála a vojáci samozřejmě nesměli zahálet. Stále se tam pracovalo, zpevňovalo, celou noc jsme nosili trámy. Zákopy z trámů byly hluboké, že se jimi dalo pohodlně procházet. Ve chvílích volna se krajan navštěvovali. U 9. kompanie byl Mužíček a Jos. Votrubec ze Smrčí, u 1.kompanie Hlubuček Josef z Vesce. Nedaleko byl 11. pluk jičínský, kde jsem našel Tatobitřáky. Byl jsem známý a to tím, že mnoho vojáků prodělalo výcvik v Tyrolích u naší kompanie a tak se ke mně hlásili. Ovšem někteří též pokřikovali : „Karle, koukej, támhle je ten kuchař z Tyrol ... no, to už musí být s Rakouskem zle, když nám posílá ulejváky. Teď to zaručeně vyhrajem“. Za tu dobu, co jsem byl v Tyrolích, vystřídalo se tam osmero rekrutů a kuchaře si leckdo pamatoval. Někteří mi asi záviděli, že museli na frontu a já tam zůstal. Byla válka, na frontu se nikomu nechtělo, ale já jsem toho ještě později měl užít až až. Při jednom obědě jsem se dozvěděl, že jsem přidělen k 9. kompanii. Tak jsem chodil pro oběd k 9. kompanii a k 10. také. Naše kuchyně rozdělily mináž v blízkosti krytu velitele 3. praporu a jednoho dne při rozdělování oběda poslali nám a *batalions komandu* Rusové pozdrav prostřednictvím tří granátů. Několik granátů též na *regiment komando* na Trauseldorf. Regimentskomandantem byl oberst Trausel, který měl v lese asi dva kilometry od ruské linie postavenou ze dřeva vesničku s kaplí, tenisovým hřištěm, kanceláří a domky zdobenými březovým dřevem. Za rok jsem se setkal u 2. roty 2. pluku čsl. legií s br. Růžičkou, který mi vyprávěl, jak se dva dny před tímto omaštěným obědem u naší kuchyně naobědval převlečen za rakouského vojáka. A tak jemu jsme tehdy mohli poděkovat za tu nemilou nadílku při obědě. Jinak bylo střelby málo. Ještě jednou se pak stalo, že do hloučku debatujících nováčků dopadl znenadání granát a hned bylo asi pět mrtvých a nějaká ranění - a zase následoval klid.

Koncem června 1916 začala ruská Brusilovská ofenzíva. U nás byl celkem klid, ale jednou jsme mohli pozorovat, jak nedaleko Kolku nastupují Rakušané do protiútoků. Ruské kulometry štěkaly a děla řezala, takže naši museli se ztrátami ustupovat. U nás byla také jednou ostrá přestřelka a naše hlídky byly ohroženy. Proto naši ráno vyvěsili prapor červeného kříže, což znamenalo, že chceme odnést raněné. Rusové na srozuměnou vyvěsili též prapor a naši šli s nosítky, ale na nich byl kulomet pro hlídku - podvod.

Na začátku července 1916 prorazili Rusové na naší straně frontu, na nás však neútočili a tak bylo nebezpečí, že nás obklíčí. Jednoho dne byl dříve oběd a pak přišel rozkaz nepozorovaně ustoupit.

V zákopech zůstalo jen několik polních četníků, kteří stříleli, aby oklamali nepřítele. Ustupovali jsme přes Pinská blata, samý močál, ale pořádná voda nikde. Chtěl jsem využít situaci a dostat se do Ruska. Zůstal jsem u jednoho nemocného jako sanitář, ale přišli polní četníci a ti mě hnali! Celou noc jsem potom hledal svůj regiment. Dostihl jsem je zrovna, když po odpočinku nastupovali k dalšímu pochodu. Sotva jsem se táhl, ale šlo se dále. Při jednom krátkém odpočinku jsme si převařili trochu vody a plnili ji do lahví. Když jsem měl svoji láhev tak do poloviny naplněnou, strhla se najednou střelba, kulky jen hvízdaly. Vyběhl jsem na kopeček jako jelen a už nám to začali sypat ze všech stran. Našel jsem velký pařez a zalehl jsem. Ale ono to lítalo z obou stran, přehazoval jsem zadek sem a tam. Konečně nastala tmavá noc a střelba utichla. 9. a 10. kompanie měla krýt ústup. Kulometné oddíly dostaly rozkaz rychle ustoupit. Každý kulomet měl velkou cenu a proto na jejich krytí obětovali 9. a 10. kompanii a ty ještě za šera byly v zajetí.

My jsme zatím utíkali nocí, bažinami, ve kterých byla cesta z dřevěných poválek, za stálé střelby. Běda tomu, kdo skočil z poválek, chtěje se chránit před střelbou. Hned uvízl v bezedném bahně a nocí se neslo zoufalé volání těchto nešťastníků. Na tuto noc nelze zapomenout; mraky pluly volně po obloze ozářené světly požárů. Větrné mlýny hořely a jejich hořící lopatky se zvolna majestátně otáčely. Zvláštní podíváná. Mísil se tu pocit hrůzy a zmaru s pocitem chladné až posvátné krásy. Ale nebylo radno se příliš zdržovat, neboť Rusové nás zavírali do pytle. Když jsme zmařili pokus o obklíčení, tempo ústupu se zmírnilo a mohli jsme se trochu zotavit. Jak jsme někde zastavili, hned jsem spal.

Konečně jsme po ústupu dorazili před Hulavice u Kovelu. Za touto vesnicí byly připraveny zákopy k zastavení ruské ofenzívy. Velká vesnice s kostelem a čtyřmi dřevěnými mosty přes malou říčku, obloženými slámou a hořlavinami. Poslední most byl největší. My jsme měli stanoviště před vesnicí. Sotva jsme tam však došli, někdo vykřikl „Kozáci“, my nečekali na nic a už jsme prchali. Z kozáků měl každý totiž největší strach. Zastavili nás však a museli jsme zpět. To se opakovalo asi čtyřikrát. Naposled nás kozáci skutečně ostřelovali a to už nás neměl kdo zadržet, ani můstky nebyl čas zapálit, jen poslední začal doutnat a když jsem se k němu doplazil bylo na něm pět mrtvých. Nadechl jsem se a prudce přeběhl. Kulky hvízdaly, ale já už jsem byl na druhé straně. Co se stalo s ostatními nevím. Když jsem už byl skoro u zákopů, narazil jsem na dva německé oficíry a ti mě poslali zpět s rozkazem pro nějakého kadeta, aby se se svým mužstvem stáhl. Chtěl jsem něco namítat, ale jeden oficír vytáhl revolver a já jsem už mazal. Kadeta jsem ale nehledal a zahrnul jsem k druhým okopům, kde jsem našel naše sanitáře, kteří se dostali v klidu do bezpečí. Jen já, jako nejmladší jsem to musel vylíznout. To už bylo pravidlem, když to někde moc hořelo, nemohli tam přece poslat tátu s dvěma, třemi dětmi, to si nemohli vzít na svědomí. Tak tam museli jít kluci. Běda, kdyby se takový kluk odvážil něco namítat.

III.

Večer se nesla mináž do první linie, samozřejmě jsem to byl ze sanitářů zase já. Když jsme to všechno rozdali a vraceli se zpět, sesunula se mi jedna omotka (onuce). Zastavil jsem se a převinovail ji. Tu mi hvízdla kulka vedle samé hlavy a zaryla se do prkna. Neuvědomil jsem si totiž, že se už hodně rozednilo a že jsme v blízkosti Rusů. V červenci se brzy rozednívá. Sekl jsem sebou na zem, ale bylo už pozdě, výstřely začaly padat. Snažil jsem se co nejrychleji dostat z tohoto zrádného místa pryč. Když jsem doběhl do bezpečí, zjistil jsem, že mám jen jednu omotku, ale za žádnou cenu bych se pro tu druhou nevrátil. Ostatní jsem dohonil v zákopu druhé linie.

V té době začala koncertovat na pravé straně od nás ruská těžká artilérie a za štěkotu kulometů jim naši odpovídali. Zatím se dělostřelba přesunula k nám a sázela nám to jako do řádku asi deset metrů za naše okopy. Jan Kočí z Prackova utíkal okopem kolem našeho dekunku, křikl na mne, abych utíkal s ním. Tak jsme běhali chvíli sem a tam, potom jsem ho nechal utíkat a zůstal jsem v dekunku. Asi v 11 hodin povídá listonoš E. Gott z Mladé Boleslavi: „Hoši, tady nemůžeme zůstat, zasáhli by nás, zpátky nesmíme, tak jediné kupředu“. Ještě to za námi bouchlo, zem se zatřásla. Oklepali jsme se, neboť nás to pokrylo hlínou a už Gott vylezl z okopů a ostatní za ním. Nevěděl jsem co dělat, jestli jít s nimi do zajetí, nebo hledat Kočího, který byl sirotkem bez kompanie. On už měl být totiž dávno v zajetí, jeho kompanii zajali Rusové u Maněvič a on utekl s námi. Rozhodl jsem se také utéct do Ruska, jen jsem litoval, že jsem minulý týden nezůstal v některém baráku ve vesnici. Mohlo to být

pohodlnější, ale báli jsme se, kdybychom padli do rukou kozákům nebo Čerkezům. Ti prý do zajetí nebrali, vyřizovali to na místě.

Vyskočil jsem ze zákopů a sehnut utíkal jsem k drátěným překážkám. Celý poškrabaný jsem na ně vylezl a právě chtěl seskočit dolů. V tom jsem dostal ránu do zad a svalil se mezi dráty. Když jsem se trochu vzpamatoval, snažil jsem se vyprostit z batohu, který byl těžký a táhl mě k zemi. Všude samé ostny. Nejhorší bylo dostat batoh z jednoho ramene. Nedalo se s ním hnout, byly v něm zapíchané dráty. Než se mi podařilo uvolnit jednu ruku, měl jsem ji celou zkrvavenou. Druhá ruka už šla snadněji. Po chvilce oddechu jsem se dostal k zemi a hledal díru pro hlavu a ramena, ale stále jsem někde visel a všude jen dráty a dráty. Když jsem se konečně z drátů osvobodil, byl jsem zcela vysílený. Na našem úseku střelba zesilovala. Rusové nastupovali, rakouská artilerie začala zuřit. Slýchal jsem, že Rusové ubíjejí každého, kdo má na výložkách kulometný odznak. Rychle jsem ho proto serval. Vzpomněl jsem si, že nás v sanitní škole učili, že raněný do břicha má zůstat ležet. Měl jsem totiž za to, že když jsem raněn do zad, musí to být přes břicho. Pak jsem si ale uvědomil, že po nás stříleli naši, Rakušané a jestli zůstanu živ a najdou mě tu, že mě budou soudit jako sběha. Začal jsem se tedy plazit, abych odtáhl svoji mrtvolu k Rusům, aby naši doma neměli nepříjemnosti. Při každém pohybu se hlásila rána v zádech tupou bolestí. Konečně jsem spatřil ruské vojáky. Když viděli, že jsem raněný a na rukávě mám pásku s červeným křížem, jen mi ukázali cestu a povídali: „Idi, idi, Rossia charašo“.

Střelba ze všech stran, žízeň, nos a ústa plná prachu. Poslední bolesti a smrt se nedostavovaly, tak zase kupředu. Když se blížili noví Rusové, stále jsem vystrkoval pásku s červeným křížem. Do útoku nastupovalo několik linií Rusů za sebou. Za pekelného rachotu se země obracela. Nasbíral jsem trochu sil a zase dopředu, jen dál od fronty. V jedné díře po granátu jsem narazil na Gotta, jak obvazuje nějakého Němce, který s námi též utíkal. Vyšel mi naproti a dotáhl mě do díry. Věřili jsme tenkrát všichni, že granát nepadá dvakrát do stejné díry. Gott viděl, že jsem raněný na zádech a stále se mě ptal, kudy mi kulka vylítla. Byl jsem tak vysílený, že jsem odpovídal: „Nevím, nevím“. V tom se zatřásla země, rána a už se na nás sypala hlína. Němec nařikal, střepina granátu mu přesešla stehno a Gott měl novou práci. Do vesnice Hulavice nebylo daleko a byla v ruských rukou. Gott nás tam jednoho po druhém odtáhl. Vesnice byla v plamenech. Za vesnicí jsme se museli rozloučit. Gott byl zdravý, Němec nemohl chodit a já jsem se přihlásil jako chůze schopný, jen abych byl z toho pekla pryč. Věděl jsem, že naši rakouští čekali pomoc od říšských Němců a nerad bych se dostal znovu do Rakouska. Lehce raněným jsem nestačil, měl jsem rozstřepenou kulku v zádech. Na jedné straně kříže mi udělala pěknou díru, prolítla pod kůži a otřela se o kříž a na druhé straně kříže mi zůstala. Ostrý, rozstřepený plášť při každém kroku řezal. Šel jsem sám a sám. Někdy mě dohonal oddíl zajatců, pokud jsem mohl, tak jsem se připojil, ale dlouho jsem jim většinou nestačil. K večeru jsem dorazil k ruskému polnímu lazaretu, jen tak pod velkým stanem, jako cirkus.. Doktor mě ošetřil a obvázal a na obvaz napsal datum obvazu: 23. července. Bylo to 10. července, tak jsem se osmělil doktora upozornit, že je desátého a ne dvacátého třetího. Ten mi to ale nechtěl opravit, jen se usmál a říkal: „Ničevó, charašo“. Tenkrát jsem ještě nevěděl, že ruský kalendář byl o třináct dní před naším (v carském Rusku platil ještě juliánský kalendář). Chtěl jsem tam přespat, pomalu se už smrákalo. Tu se ozval hukot letadla a nedaleko spadly dvě bomby. Neotálel jsem dlouho, opustil raději pohodlné místo a vydal se na další cestu, co nejdále od fronty. Po cestách stále pochodovala vojska a zajatci. Na křížovatkách jsem vždy raději počkal, až mě někdo dohoní, abych nezabloudil. Večer jsem dorazil k lesu, kde tábořili ruští vojáci. Hned mě zavolali, nasýtli a napojili. Hráli na garmošku a zpívali. Vyptávali se mě, ale ať jsem se snažil sebevíc, mnoho jsem jim nerozuměl. Ráno jsme se rozloučili, dali mi na cestu čtvrt bochníku chleba, čaj a cukr. Druhou noc jsem nocoval v nějaké kolně. Cestou jsem se často přiživil. Ruští vojáci na mě často volali: „Ty, molodičkij, idi suda“ a vždy mi něco dali. Hlad jsem neměl. Třetí den mě už bolely nohy a rána se začala znovu silně ozývat. Okolo jezdily povozy s raněnými. Chtěl jsem se také svézt, tak mi pomohli na *tělegu* (lehký vozík), ale cesta přes bahnitý terén byla z pováleků a tělega se tak natřásala, že museli zastavit a já pokračoval do své nové vlasti zase pěšky.

Konečně jsem dorazil k dráze. Nevím určitě, ale asi to byly Sarmy. Naložili nás raněné do dobytčích vagónů s prkennými palandami. Nemohl jsem na hořejší palandu, tak jsem se ubytoval v přízemí. Než jsme odjeli, přidělili k nám jednoho Turka s fezem, lehce raněného. Nikdo ho nechtěl k sobě, byl tak smutný, že jsem se nad ním smíloval a požádal souseda, aby se přestěhoval nahoru a udělal u mne místo Turkovi. Stále mi chtěl něco vypravovat, ale naše hlasivkové orgány k tomu účelu

nevyhovovaly, tak jsme používali rukou i nohou. Zlatý člověk, ten mi udělal všechno. Obstaral jídlo, docela i nakoupil ze svých peněz. Část jsme na nádražích stáli půl i celý den. Obvazovali nás ve vagónech u dveří a tou dobou jsme se mohli procházet po nádraží. Když jsme projížděli kraji obydlenými Tatary nebo Baškyrci, tak ti bohatí často obdarovali mého Turka a to jsme se pak měli dobře oba. V Moskvě jsme se rozloučili, protože on byl už zdrav. Po cestě do Moskvy jsem se chtěl co nejdříve naučit rusky.

V Kijevě na nádraží jsem také mluvil s českou sestrou a ta nám nadšeně vyprávěla o čsl. legii a já jsem říkal, že kdybych nebyl raněný, že bych se také přihlásil a tak mi slíbila, že si pro mne ráno přijde a vezme mne do legionářské nemocnice. V noci nám ale připojili lokomotivu a jelo se zase dál přes Gomel a Kalugu do Moskvy. Konečně tedy Moskva. Jak dlouho jsme jeli už ani nevím, ale mnozí se po cestě uzdravili a šli rovnou do zajateckého tábora. Já jsem se dostal do nemocnice. Tam jsme se museli svléknout, umýt a dostali jsme nové prádlo a svoje šaty, ovšem už s prázdnými kapsami. Konečně jsem se dostal na lůžko. Ležel jsem u okna, kde jsem měl výhled na tzv. rajčur, kde se cvičili Kozáci. Obdivoval jsem jejich obratnost. V trysku sebrali ze země čepici nebo na povel položili koně. Na pokoji ležel také krajan, nějaký Růžička z Bratříkova, který tam byl již delší dobu a Rusko se mu nelíbilo. Když jsem mu řekl, že bych chtěl jít do čsl. vojska, vysmál se mi. Říkal, že mě to přejde, až budu v Rusku déle. Vedle mě leželo několik zajatců, kteří měli nemoc „cinku“ (skorbut z nedostatku vitamínu C), měli rozměklé dásně a *slepičí mlhu*, tj. jak se schovalo slunce, tak neviděli. Pracovali dříve na murmaňské dráze; mnoho zajatců tam pomřelo, ale oni se dostali šťastně odtamtud.

Celou tu dobu jsem měl stále kulku v těle. Až jednou si mě zavolal felčar (nebo, že by to byl doktor?) ke stolu, naklonil mě a bez usnutí začal řezat. Omdlel jsem a víc nevím. Probudil jsem se až na posteli. Tu ke mě přišel felčar a podal mi rakouskou kulku s roztrženým pláštěm (patrně narazila na drát dřívě, než do mne vletěla) a asi třikrát mi s údivem říkal: „Vot eto nět ruskaja - eto avstrijskaja“. Bylo mu divné, že já Rakušan, dostal jsem rakouskou kulku do zad. Ještě několik dnů jsem si poležel a pak s námi vypravili transport do zajateckého tábora. Bylo to koncem srpna roku 1916. Jeli jsme přes Rjazaň, Sasovo, Ruzajevku do Samary (za SSSR Kujbyšev). Měl jsem v zádech tunel po operaci a při každém převazu mi tím tunelem protahovali gáz, a to vždy ve stoje u dveří a tak hrubě, že to nebylo k vydržení. Ale byli jsme zajatci a ti museli ledacos vydržet. Stále nám nemohli zapomenout, že jsme austrijáci a že jsme zabíjeli jejich lidi.

IV.

Přijeli jsme do samarské nemocnice, zřízené v bývalém pivovaru. Strava byla špatná a ještě ke všemu jsem nepadl do oka strážnému a ten mi dával špatné porce. Tak jsem chodil do sklepní prádely pomáhat mandlovat a ženské mi vždy něco podstrčily. Ruskou měnu jsem neznal, protože jsem neměl ani kopějku a prodat jsem neměl co. Tak jsem uvítal, když přišla švédská setra a dostali jsme každý 3 ruble. Kdo měl doma nějaký majetek, mohl si půjčit na něj 7 rublů. Musel jsem lhát, jak jsou naši majetní, abych tu půjčku dostal. Naši ji pak doma zaplatili. Hlásil jsem se do lágru, abych měl možnost si něco vydělat. Nebyl to však tábor kam mě odvedli, ale středisko pracujících zajatců. Druhý den přišel ruský důstojník a potřeboval dva zajatce. Přihlásil jsem se tedy a kopalí jsme na dvoře dosti velkou jámu. Středisko nebylo daleko, tak jsme si na oběd došli, jinak bychom byli o hladu. Pracovali jsme do západu slunce a dostali každý 3 kopějky, za což jsme si koupili dvě bulky velikosti naší buchty. Třetí den nás převedli do staré školy. Neměl jsem starost, že budu okraden, protože jsem nic neměl. Kapsy byly prázdné. Celé mé bohatství viselo na šňůrce na krku pod košilí. Byla to podkovička, památka na domov a skrýš pro peníze.

V samarském kraji to vypadalo dosti exoticky. Kraj byl obydlen hojně Tatary a Baškyrci, jako potah sloužili jednohrbí velbloudi. U Samary byl poslední železniční most přes Volhu. Po celé délce Volhy jezdily *parachody* (parníky) a povozky s koňským nebo velbloudím záprahem byly převáženy z jedné strany na druhou na vorech. Tyto vory sloužily místní přepravě a jezdily neustále sem a tam.. Jednou ráno byl rozkaz nastoupit se všemi věcmi. Vyvolávali nás zkomolenými jmény, takže nás nakonec pět chybělo a pět přebývalo. V přístavu jsme se nalodili na velký starý parachod a plavili jsme se na jih. Cestou jsme dostali chléb a mohli si vzít kdykoliv horkou vodu na čaj. Ten se fasoval lisovaný jako čokoláda a do kotlíku se strouhal. Na palubě nás stráž nehlídala, mohli jsme se volně bavit. I mě se nějaké slušně oblečené děvče stále něco vyptávalo. Trochu jsem jí už rozuměl. Když viděla, že cestující dávají zajatcům jídlo, ptala se mě, jestli nemám „golod“. Když jsem nesměle

přikývl, dala mi asi tři pirožky. Byly moc dobré, tak jsem je všechny hned zhltnul. Až jsem se zastyděl, když jsem viděl, jak se tomu usmívá. V noci jsme vystupovali. Byl to větší přístav a vystupovalo tam mnoho cestujících. Tu mě někdo chytil za ruku - bylo to to děvče, podávala mi ruku a něco říkala, ale já jsem jí nerozuměl, jen jsem slyšel stráž jak pobízí: „Idi, idi“. Ještě v noci jsme přišli do velkého lágru. Bylo to asi pět velkých prkenných baráků, rozdělených každý na čtyři díly. Za branou nás zastavili, odpočítali vždy deset mužů a těm dali jeden bochník chleba a plechový škopík. Muž se škopíkem se postavil do zástupu, aby vyfasoval nějakou polévku. Potom vyhledal svoji desítku a nastal závod kdo z koho. I když nos protestoval, žaludek to vyžadoval. Škopíček jsme vyprázdnil během okamžiku. Potom nás dali do posledního baráku. V noci nás začalo něco kousat, jeden za druhým jsme vstávali. Celým lágrem hýbali štěnice a vši. Dělat nějakou očistu bylo nemyšlitelné. Vedle nás byli ubytováni Maďaři a Chorvati a ten hmyz putoval skrz prkna sem a tam a nerozlišoval národnostní rozdíly.

Na práci jsme nechodili, měli jsme tedy dost času na filosofování, zda štěnicím chutná více horká maďarská nebo chladnější krev česká. Udělali jsme si partu, v noci nespali a Šoch z Ruzyně vyprávěl romány. Ohněm a mečem, Křižáci, Sever proti jihu a jiné. Také ostatní přinesli svou trošku do mlýna. Přetřásala se i politika. Když se rozednilo, provedli jsme útok na vši a jejich vajička. Štěnice zalezly a my jsme šli spát. Brzy nás však vzbudili, vyhnali ven a nejméně čtyřikrát spočítali. Měli jsme za stráž dědu, který uměl počítat jen do „soroku“ (40) a když napočítal do 40 ti, vystrčil si jeden prst a počítal druhý sorok. Poddůstojníkovi pak hlásil - dva soroky a 15 (95). Vedle lágru byla kasárna, většinou tam byli samí starší vojáci, kteří dělali strážní službu. Lágr byl od nich oddělen vysokým prkenným plotem. V rohu bylo hnojiště a tam nosili vojáci zbytky jídel. Já s Dolínkem a ještě asi tři dvojice jsme hlídali až půjdou vojáci se zbytky, pak jsme vyskočili jeden druhému na ramena a natáhli jsme svoji plechovku. Staří nám dávali, ale mladší dělali, že nám dají a potom to hodili na hnůj.

V kuchyni se vařilo ve více než jeden a půl metru širokém kotli. Na stropě bylo plno *tarakánů* (u nás se jim říká rusy, jsou placatější, než šváby). Když jsem kotel otevřel, tak parou jich napadalo plno do kotle a z kotle se nalily do škopíku. Starší kamarádi vždy hubovali, abychom počkali, až se tarakáni vyberou. Polévky bývaly většinou ze zelí, z rybích odpadků (hlav), z odpadků z porážky a kdo ví z čeho ještě. Jednou jsem ležel na pryčně a tu slyším nějaký známý hlas. Ze zvědavosti jsem se šel podívat a on to byl můj učitel z měšťanky Fridrych. Poznal mě též, protože jsme se dříve několikrát viděli, naposled, když odjížděl na frontu přes Železný Brod. Tehdy jsem nesl od paní Tůmové na nádraží pro vojáky salám a jiné věci a když jsem ho náhodou viděl, tak jsem mu to všechno dal. Tak jsme si zavzpomínali. Zanedlouho přišel doktor a vybíral 4 000 zajatců na murmaňskou dráhu. Věděl jsem z nemocnice v Moskvě co to znamená murmaňská dráha. Kroutil jsem se, naříkal a ukazoval zranění, ale nic platné. Všichni jsme byli zdraví a zařazení. Asi za tři dny nastalo nastupování a přepočítávání, pak povel kupředu. Už jsem byl za branou, když tu zezadu je slyšet stát, stát. Všechno umlklo. Tu začali vyvolávat nějaká dvě jména a třetí Lubošek Fr. 5. barák. Hrklo ve mě, neboť jsem nevěděl, co to znamená. Nežli ale na murmaňskou dráhu odkud není návratu ..... vystoupil jsem ze zástupu. Dovedli nás zpět do lágru. Jaké bylo moje překvapení, když u kuchyně stál ruský důstojník a učitel Fridrych, který mě odvedl do města k českým důstojníkům do domu Sarkýza. Potkalo mě štěstí, jako bych vyhrál v loterii. Dostal jsem pět důstojníků k obsluze, ustlat postele, vyčistit boty a šatstvo, oběd, umýt nádobí a za to byla dobrá strava, ovšem co zbylo, ale ono vždycky něco zbylo. Zpočátku jsem byl tak hladový, že jsem se nemohl dočkat, až budu se zbytky za dveřmi, abych je rukama sesbíral a zhltnul. Důstojníci měli vždy moučník a kuchař i na nás pamatoval. Moji důstojníci byli: npor. Dr. Kroutil (v čsl. armádě později inspektor dělostřelectva), jeho bratr též npor. železničář zvaný „Dáďa“ v naší armádě plukovník, F. Ptáčník z pražské magistrály a ještě Novotný, později kapelník u I. pluku, a Cajthamel z Prahy.

Původně bydleli důstojníci v různých domech po městě, ale protože jich stále přibývalo, museli se nakonec přestěhovat do důstojnického tábora „Dargora“ na předměstí Carycina (Volgograd). Bydleli po deseti na světnici a měli asi tolik místa jako v nemocnici. My jsme měli pouze palandy. Zima 1916-17 byla krutá, jeden den zuřil také uragán. Z baráku do baráku nebylo možno přejít, jen plazit se z nouze šlo. V jednom baráku byla zřízena tělocvična s nutným nářadím. Náčelníkem byl Vojta, který byl za okupace spolu s gen. Bílým jako první popraven. Na cvičení byl velmi přesný. V sedm hodin byl nástup po družstvech, každý musel řádně přistoupit k náradí a cvičilo se jako v Sokole. V lednu 1917 k nám přišel emisář na nábor do československé armády. V naší světnici jsem

se přihlásil jako třetí. Po mě se přihlásil můj nejlepší kamarád Dolínek, což každého udivilo. Byl stár jako já a nikdy nepronášel hejslovanské fráze. Jeho matka byla Češka, otec Němec, rotmistr od kavalerie. Děti vychovával s vojenskou přísností. Po Dolínkovi se hlásili další.

V.

Přišel však únor 1917. Revoluce, car svržen. Kníže Ivanov zastřelil Rasputina. Car Mikuláš odmítá vzdát se vlády. Doba nabitá událostmi, které se nebudu pokoušet líčit, protože k nám doléhaly zprávy i ne zcela věrohodné. Každý byl zpt svobodou a mnozí si ji vykládali po svém. Vláda Kerenského ani žádná jiná vláda by ten porevoluční chaos nezvládla. Události této doby nám přiblížil M. Šolochov ve svých románech „Tichý Don“ a „Rozrušená země“. Můj vstup do československé armády byl revolucí odložen a v březnu 1917 jsem se nechal zlákat na práci do vesnice na Volze - selo Vodjanoe. Můj *chozjan* (hospodář) byl skoro slepý a chozjanka měla jen jedno oko. Měli asi 4 koně, dobytek a dva velbloudy. Syna měli na vojně. Žila u nich také nevěsta se dvěma dětmi a druhý osmnáctiletý syn Aljoška. Kolem vesnice asi 2-3 versty (1 versta = 1,0668 km) byly samé pastviny. Než nastala doba polních prací, pásli jsme s chlapci dobytek. Ráno jsme otevřeli branky a dobytek se sám už řadil a odcházel. Na zahánění byli koně bez sedla a tak jízda na nich nebyla nic příjemného, ale nejhorší byla jízda na velbloudech s jejich dlouhým, kolébatým krokem. Postrachem temnějších pastvin byli ovádi. Když napadli dobytek, ten jen zvedl oháňku a běžel, dokud nenašel kupku sena. Při jarních pracích jsme byli až 40 verst od vesnice, spali jsme pod vozy. V neděli jezdila domů jen část výpravy, hlavně do kostela.

Udržoval jsem písemný styk s carycinským táborem, podával jsem jim zprávy o kamarádech, jak se který zabydlel a navázal družbu se selkami, docela jsem se pustil i do básní. Mám ještě doposud lístky od důstojníků, poděkování za zprávu, verše, které byly vyvěšeny v tělocvičně. Jednou jsem od nich dostal lístek, že se připravuje transport do čsl. vojska. Jak se však dostat do Carycinu? Minulou neděli chtěli tři chlapi utéci, sedláci je na koních dohonili, ztloukli je a zavřeli do sklepa. Následovat je nebylo příliš lákavé, proto jsem si musel počínat opatrněji. Sehnal jsem Dolínka, Hrdličku a Frýdka a smluvili jsme si noční útěk. Za vesnicí na kopečku jsme položili u větrného mlýna na trám čtyři kameny s ujednáním, kdo půjde první, vezme z trámu svůj kámen .... Byli jsme už tři, Frýdl scházel, ale nemohli jsme už déle čekat. Vyrazili jsme. Na levé straně se leskla Volha. Když jsme uslyšeli klusat koně, vždy jsme se ukryli. Utíkali jsme dvě noci a den. Městečko Dubovku jsme obešli a za městem na samotě stál domek. Na dvorečku byla ženuška, přiblížili jsme se a ptali, jak je daleko do Carycinu. Mezi jiným se ptala, co tam děláme. Já jí řekl, že chodíme zjišťovat, kdo potřebuje zajatce na práci. Měla muže na frontě a mužské potřebovala. Zapsal jsem si její adresu, jak starý a jaké národnosti má ten zajatec být a jiné podrobnosti. Dostali jsme půl bochníku chleba, hroudu másla, *blíny* (placky pomazané smetanou) a mléko. Tím jsme umlčeli své stále kručící žaludky. V Carycinu nás uvítali velmi vřele. Sám npor. Kroutil mě přišel uvítat v podvlékačkách.

Přišli jsme právě včas, už byl sestaven transport do čsl. vojska. Hejtman Gibiš se s námi rozloučil a ustanovil npor. Palackého velitelem transportu. Na nádraží jsem se sešel s bratry z lágru. Zahlédl jsem Šefra z Litoměřic, rodáka ze Žel. Brodu. Zavolal jsem ho, aby šel do našeho vagónu, že je vedle mne jedno volné místo. Pokud jsem ho znal z lágru, byl to největší „Hejslovan“, počítal jsem, že půjde do armády první. Ale on se jen vmlouval na zdraví, na děti, že bude v organizaci na nás platit. Tak mne zklamal. Byl jiný, než bráškové, kteří nekecali, ale jednali. Před jednou stanicí jsme zastavili a hlouček rakouských zajatců si nás prohlížel a když jsme odjížděli spílali nám zrádců, hrozili nám a ukazovali si na krk, jak nás budou věšet. Několik našich vyskočilo, jiní zastavili lokomotivu a už se účtovalo. Zbytek cesty přes Rostov, Charkov, Poltavu a Kijev do velkého zajateckého tábora Darnice proběhl celkem klidně. Po krátkém zdržení v táboře jsme pokračovali dál přes Žlobinsk, Rečku do Bobrujska. Transportů s dobrovolci přibývalo. Kromě toho byl také u Žitomíru sestaven druhý prapor (záložní). Nadšením pro naši svobodu se překonávaly drobné nedostatky, nespokojenci neexistovali, důstojníci byli vlídní a jednali s námi jako s bratry, jako dobří učitelé. Disciplína byla dobrovolná. Každý poklesek si chlapi vyřídili sami mezi sebou, většinou hblem. Jeden čas jsme se připravovali na uvítání T. G. Masaryka. Všechno se čistilo, zdobilo a ověnčovalo. Netrpělivě jsme čekali na jeho příjezd. Po defilé na kraji lesíka nám vyprávěl co je nového doma, dlouho se s námi bavil a trpělivě odpovídal na naše otázky. Většina by ráda věděla, jak to vypadá právě u nich doma, div, že se neptali, není-li jim žena nevěrná. Odpoledne byla zábava, hudba a zpěv, kuplety. Nejvíce se

mi líbil Holandský tanec, který předvedli Menger a Zd. Štěpánek (pozdější nár. umělec, ND) v dřevácích a v kalhotách se záplatami, v pozadí větrný mlýn .... dlouho bylo veselo.

V Bobrujsku se nás sešlo asi deset od Železného Brodu, s Poldou Grosmanem, desátníkem (řezník domů přišel jako kapitán) jsme se dali vyfotografovat. Každý den před polednem, kdy jsme se vraceli ze cvičení, bylo už v ulicích plno lidí, kteří se přišli na nás podívat. Samozřejmě, že jsme hned přišlápli až to dunělo a zpívali. Děvčata nám házela květiny. Bobrujsk je stará pevnost, asi jako Terezín, za městem pak řeka Berezina, na které zkrachoval Napoleon. V Berezíně bylo zakázané koupání pro spodní víry. Jeden chlapec se přes zákaz koupal a stáhl ho vír. Druhý, Pražák, křtěný Vltavou povídá: „Když neumí plavat, proč tam lezl“? Skočil do vody a zůstal tam také.

VI.

Za týden po návštěvě prof. T.G.Masaryka jsme odjížděli na rakouskou frontu přes Gomel a Kijev. Když jsme vjížděli do stanice Proskurov, slyšeli jsme zahrát českou Kmochovu písničku a za ní druhou, třetí a stále jen Kmochovy písničky. Byli jsme přesvědčeni, že je tam některá část čsl. vojska, ale zjistili jsme, že to byla ruská část, ale měli českého kapelníka. Dojeli jsme do Černého Ostrova u Tarnopole. Náš transport byl určen na doplnění 2. pluku Jiřího z Poděbrad, který však už z fronty odešel. Tak jsme se utábořili na louce v Černém Ostrově ve stanech pro dva muže. Stany byly postaveny podle šňůry do zákrytu. Bylo to blízko silnice, kudy projížděla vojska na frontu a zpět, nejvíce kozáků. Na frontu přicházelo mnoho řečníků z různých politických stran. Řečníci mluvili - vojáci tleskali. Jedni mluvili, že je nutno nejdříve se vypořádat s vnějším nepřítelem, a to s Němci a Rakušany. Druzí měli však lákavější fráze: „Vojáci, je svoboda, proč tady dřepíte, jděte domů k rodině, vezměte poměštníkům půdu a pracujte na ní. Když vy půjdete domů, s kým bude německý voják bojovat? Jsou to také dělníci, půjdou také domů a udělají doma také revoluci“. Když jsme Rusům říkali, že Němec zabere ruskou půdu, odpovídali se smíchem: „Ničevo, ať zabere, u nás je půdy mnoho“. Někteří vojáci zůstali na frontě, ale většina frontu opustila. Doma je svoboda a oni se přece nenechají na konec války zabít nebo zmrzačit. Ti, kteří utíkali domů, štváli proti nám, že je konec války a jen Čechoslováci chtějí válku s Němci.

V Černém Ostrově za dva dny naši zjistili, kde se 2. pluk nalézá a tak jsme jeli za ním. Výpravčí nás však odeslali jiným směrem a tak jsme se museli vracet. Konečně jsme náš pluk dostihli v Novoselicích. Tam jsme byli rozděleni do rot a čet, ovšem když měl někdo známého u některé roty mohl se dát zapsat tam. Dne 2. července 1917 se odehrála velká zborovská bitva u Tarnopole. Náš transport se bitvy nezúčastnil, ale když jsme na Ukrajině doplnili náš druhý pluk, rádi jsme naslouchali nadšenému vyprávění chlapců, kteří nám líčili vítězství u Zborova nad nedobytnými rakouskými betonovými zákopy, v nichž byl honosný nápis: „Kdo dobude tyto okopy, dobude celé Rakousko“. Tyto okopy bránily německé regimenty a též 35. pluk plzeňský a říšsko-německý pluk. U 35. pluku bylo hodně Čechů a nevěděli, že proti nim nastupují také Češi. Když to poznali, přestali do našich střilet a otočili se, aby stříleli do Němců. Sturmatalion byl rozbit. Útočníci na třetí linii byli ostřelováni ruskou artilerií, která nemohla pochopit tak rychlý postup.

17. července 1917 vypuklo v Petrohradě bolševické povstání. Celý bolševický štáb byl zajat, kromě Lenina, který uprchl do Finska. Pod vlivem tohoto povstání se ztrácejí z fronty masy vojsk, bojeschopnost ruské armády je špatná. Velitelem naší I. brigády byl ruský podplukovník Mamontov, velitelem pluku kapitán Gajda, velitelem roty podporučík Osvald, český učitel, který k nám přišel ze srbské armády. Během týdne přesídlila naše druhá a třetí rota do Nové Čartorije, kde byl štáb pluku a důstojnické *sobráni* (jídlna), hudba, kanceláře aj. Po příchodu do Nové Čartorije a vůbec od doplnění roty nebyla rota na cvičišti, protože tady se zbytečně na cvičiště nechodilo. Ráno byl nástup - rozkaz, rozcvička a rozchod. Rotný měl velmi dobré povely. Až jednou si nás vzal na cvičiště, aby se přesvědčil o zdatnosti nás nových. Všechno klapalo, až na Varhaníka, který se opožďoval. Rotný si ho vzal stranou a vysvětloval mu to. Pak přišlo - Pozor a Rozchod. Přestávka. To se vyprávěly vtipy, anekdoty a najednou se obrátil rotný na Varhaníka: „Varhaníku, cos to měl včera za plínu“? Varhaník mu však hned odpověděl: „Víš bratře podporučíku, ta tvoje židovka má také ránu“. Naši důstojníci byli stále mezi námi, kdežto za Rakouska to byli nadlidi z jiné kasty. Ti by se s námi tak nebavili.

Naší chalupě, kde jsem byl ubytován ještě se třemi se říkalo redakce. Vydávali jsme skutečně časopis, který jsem načisto opisoval a jmenoval se BODÁK. Úvodníky psal Hrdlička, majitel tiskárny v Praze Karlině, druhou a třetí stranu měl na starosti Frýdl a Dolínek (Frýdl byl typografem z Kutné

Hory, Dolínek obchodním příručím) a na čtvrté straně jsem tvořil já. Tuto práci jsem později zanedbával, protože se připravovala slavnost odhalení pomníku padlým u Zborova na prostranství pod kostelem v Nové Čertoriji. Dostal jsem za úkol zařídit při slavnosti na cvičišti bufet. Našel jsem si staré řezníky od jiných rot, kteří mi s tím pomáhali. Porazili jsme jalůvku a prase a nadělali jsme jitrnic, uzenic a před slavností jsem si dal postavit boudu. Udírnu nám postavili dva zedníci. Slavnost začínala ráno budíčkem plukovní hudbou, pak přišlo vítání hostů, vyšších důstojníků od jiných jednotek, členů Národní rady aj. Pak přišlo slavnostní defilé. Odpoledne byl slavnostní průvod s patnácti alegorickými vozy. Každá rota přijela se svým vozem, ta naše měla vůz „Lešetínský kovář“ a kovář byl nalíčen jako T.G.Masaryk. Průvod došel na prostranství za parkem u zámku generála gubernátora. V blízkosti vchodu jsme měli náš bufet. Odpoledne bylo provedeno sokolské cvičení z V. všesokolského sletu, cvičení na nářadí, závody. Pořádek udržovala s humorem policejní komanda. Členové komanda byli přizdobeni papírovými čepicemi a ozbrojeni dřevěnými šavlemi. Když byl vyčerpán vážný program, vynořili se z křoví s velkým řevem indiáni s členkami z peří. Civilní obyvatelé, hlavně ženy začaly prchat a ječet. Po vysvětlení se všem indiáni líbili. Pak přišly řecko-římské závody. To byla rarita 2. pluku. Byl to závod Karla a Viléma, tak byli pojmenováni dva volí u muzikantské komandy. Na každém volu seděl jeden muzikant, závod byl napínavý a moc se divákům líbil. Vyhrál to Vilém. Slavnost se vydařila, ale to byla jen jedna z našich kulturních akcí. Pořádali jsme také akademii a hráli ochotnické divadlo. To byla moje starost sehnat ochotníky po vesnicích, kde byly umístěny roty. Při těchto pochůzkách jsem také zprostředkoval chlapcům poštu s domovem. Nemohli jsme si totiž nechávat posílat dopisy do čsl. vojska, ale do zajateckého tábora do Carycinu, kde učitel Fridrych měl seznam všech chlapců, kteří si tam nechávali posílat dopisy. Došlou poštu odeslal na mne a já ji potom rozesílal po rotách. Divadelní sál jsme měli z panské stodoly, s jevištěm, galerkami. Jeviště zřídili malíři s akademikem. Režisérem byl Juppe, syn ředitele divadelní společnosti. Ženské role hráli menší bratři, hlavní ženské role míval Dokupil z bataliánní kanceláře a ty se mu skutečně velmi dařily. S velkým úspěchem jsme předvedli také „Vojnarku“. To byly nezapomenutelné chvíle, které nám zpříjemňovaly vojenský život.

Jednoho dne za soumraku se náhle ozval velký výbuch. Zem se zachvěla až okna drnčela. Vzápětí druhý, třetí výbuch. Byla už tma. V mžiku jsme byli na seřadišti v plné polní. Nikdo nevěděl, co se děje. Nastupovali jsme směrem ke stanici Pečánovce, odkud vycházela záře. Když jsme přicházeli ke stanici, viděli jsme po poli rozházené vojenské vozíky a různé věci. Byl to výbuch muničního skladiště. Těsně před výbuchem stál totiž u skladiště vlak s Kornilovci, to byla tehdy nejlepší část ruského vojska, a výbuch byl asi připraven na ně. Měli však štěstí, neboť krátce před výbuchem odjeli.

V Kijevě byly stále nepokoje mezi bolševiky a Ukrajinci. 9. listopadu 1917 tam pplk. Mamontov vyslal náš 2. pluk k udržení pořádku bez použití zbraní. Porušil tím naši přísnou neutralitu, která se týkala vnitřních ruských vojenských záležitostí. Dostal zato důtku a později byl vyloučen z čsl. armády. Vytvořil si krátce nato vlastní armádu, která se pohybovala pod Saratovem. V té době jsme byli totiž ještě součástí ruské armády a vyšší důstojníci byli Rusové. Tehdy v Kijevě padl por. Hrdina, velitel 7. roty a jeden bratr.. Za dva dny byl 2. pluk z Kijeva odvolán. Za Mamontova přišel k našemu pluku plukovník Koňuka, který si za několik dní zavolal našeho ppor. Osvalda, velitele roty a tázal se ho, proč nechodí s rotou na *zajātěnija* (cvičení). Osvald odpověděl, že za svoji rotu ručí a že ji zbytečně netýrá. Plukovník mu však odpověděl, že dosud neměl tu čest se přesvědčit o zdatnosti druhé roty. Že to mínil vážně s tím přesvědčováním se o naší zdatnosti jsme poznali už odpoledne. Čistily se pušky, boty a zkrátka vše. Nálada byla jako by se mělo jít ráno do útoku. Druhý den ráno přišel rotný s přísnou tvář. Když mu předali hlášení, prohlédl si rotu, přičemž Varhaníka a Řihu poslal do kuchyně, postavil se před rotu a pozdravil „Nazdar hoši“. Tu jako když vystřelí z děla zaznělo „Zdar“. Rotný se postavil před rotu a s přísnou tvář vojenským hlasem začal: „Snad už víte, co se mi stalo u plukovníka. Jestli mi to zmrvíte, tak jsme na tejráku od rána do večera“! Plukovník přišel později a rotný mu podal hlášení. Při cvičení povely rotného jako když každý usekne a rota jakoby měla jediný podpatek. Od té doby jsme byli čestnou rotou, tj. při předávání praporu a podobně. Měli jsme také svoji rotní zástavu.

VII.

Němci se tlačili na Ukrajinu a proto jsme přesunuli posádky na východ. Náš pluk se stěhoval do Berdičeva. Než jsme opustili zámek v Nové Čertoriji, náš Hlobil, rutinovaný zloděj, který měl paklíče a šperháky od všech dveří v I. poschodí, kam neměl nikdo přístup, si vyzvedl z těchto místností několik balíků, aby toho Němci neměli tolik. Ukradené věci si nechal kočím odvézt z jejich velkostatku do Berdičeva. Berdičev měl při posledním sčítání obyvatelstva přes 90 % Židů. Náš Hlobil se uměl v každé situaci přizpůsobit. Ve volném čase chodil k Židům na návštěvy a tvrdil, že pod městem je ještě jeden Berdičev, a to sklady zboží, spojené chodbami. Jednoho dne jsme z naší důstojnické jídelny, která byla umístěna v rohovém hotelovém pokoji, sledovali oknem, jak Ukrajinci ustupují a rudé oddíly za nimi nastupují. Bez artilerie, jen kulomet občas zaštěkal, aby to mělo nějaký rytmus, jinak by se to označovalo jen jako přestřelka hlídek. I tady se uměl Hlobil „uplatnit“. Bolševiky posílal kupředu, že už ty cenné věci (lékařské instrumenty) pohlídá a v tom hlídání se opravdu vyznal. Jednoho dne byl Hlobil pryč a celá jeho kořist také. Svobodník Čenda nám stále vyčítal, že jsme ho neposlechli, když chtěl Hlobila zavřít jako rakouského špióna. Vícekrát jsme ho nespátřili.

V říjnu 1917 nastaly různice v ruské vládě a to mezi Kerenským a mezi generálem Kornilovem, který byl u vojska značně oblíben. Na začátku války byl v rakouském zajetí a v r. 1916 se dostal ze zajetí pomocí Čecha Mrňáka, který generálovi pomohl k útěku, ale sám se už za přestřelky do Ruska nedostal. Kornilov ho oplakával jako zabitého a byl uváděn u 1. pluku 1. roty jako padlý hrdina-legionář. Když jsme přijeli ale domů, přihlásil se k nám živ a zdrav. Dlouhotrvající rozmíšky ve vládě využili bolševici a provedli v Petrohradě převrat koncem října 1917 (*tzv. Velká říjnová socialistická revoluce*). Celé Rusko bylo v plamenech revoluce. Každá politická skupina se nás snažila získat. A my, nejspolehlivější, disciplinovaná, ozbrojená armáda jsme v tom politickém „kucmouchu“ udržovali neutralitu. Každá politická sekta potřebovala, abychom se tloukli za její zájmy. Než odjel Masaryk na západ bylo jeho přáním **za každou cenu udržet v Rusku neutralitu a co nejrychlejší odjezd na francouzskou frontu.**

Koncem ledna 1918 opouštíme Ukrajinu. V Berdičevě a cestou odtud jsme neustále potkávali rakouské zajatce a mezi nimi i mnoho Čechů, kteří si to chtěli ještě doma vyžehlit, než bude konec války, u císaře pána Karla Posledního, aby jeho trůnu nabídli svou krev na italském bojišti. Prý Rusko je vyřízeno, tak Rakousko není daleko od vítězství a ti legionářští zrádci se nesmí domů vrátit, ti pojedou na Sibiř. V Berdičevě jsem potkal jednoho Čecha (zajatce) a požádal jsem ho, aby mi vzal psaní pro rodiče. Vzal ho, ale naši ho nedostali a zarazili jim podporu. Při ústupu z Ukrajiny naše oddíly dodržovaly neutralitu, ale přesto bylo u Berdičeva devět brášek napadeno, zraněno a umučeno. Je těžko zabránit nedorozumění, když se všude pohybuje dostatek ozbrojených lidí, zpitých svobodou i alkoholem, kteří i mezi sebou spory vyřizují revolverem. 25. ledna 1918 se Ukrajinci prohlásili za samostatný stát. 7. února byla československá vojska připojena k armádě francouzské. 9. února 1918 ve 2 hodiny v noci byl uzavřen Brest-Litevský mír mezi Ukrajinou, Německem a Rakousko-Uherskem. 10. února proběhla kapitulace bolševiků a na nátlak Berlína byla nařízena úplná demobilizace ruských branných sil, což však bylo prakticky neproveditelné. Německo tím získalo Ukrajinu jako hospodářskou zásobárnu. Sovětská vláda uzavřela s Ukrajinou mír a odvedla svá vojska z Ukrajiny.

Čsl. armáda se pohybuje plně ozbrojena na východ. V Berdičevě pokud ještě nepřišli Němci, ukrajinský velitel posádky, přítel Čechů, nám dal celý dělostřelecký park, mnoho munice a pěkných koní. Ústup z Ukrajiny přes Kijev a řeku Dněpr kryl náš 2. pluk a střežili jsme mosty přes zamrzlý Dněpr. Když jsme opouštěli Slobodku, tak po nás Židé stříleli z oken a my jsme měli pět padlých. Někteří Židé byli na místě potrestáni, ale Němci nás už obcházeli přes zamrzlý Dněpr, tudíž od dalšího potrestání bylo upuštěno. Na ústupu se naši střetli s Němci v Bachmači, kde nás chtěli zaskočit a naši armádu zlikvidovat. Boje u Bachmače probíhaly začátkem května 1918. Obrany a protiútoky se zúčastnily části 6. a 4. pluku a ruští dobrovolci s dvěma děly. Němci, ač byli početnější, byli donuceni ustoupit. Jel jsem k Bachmači v zásobovacím vlaku 2. Pluku (por. Petrš). Než jsme vyjeli z poslední stanice Priluk, dostali jsme rozkaz, jakmile dostane náš vlak dělostřelecký zásah, bez rozkazu nastoupit do řetězu a útočit. Němci nám to sázeli několik metrů od vlaku, nemohli dostřelit, jen střepiny granátů nám létaly až do vlaku.

V Bachmači jsme se také rozloučili s Těperem. Když jsme odjížděli z Carycinu (Volgograd) jako dobrovolci do čsl. vojska, přihlásil se též jako dobrovolník Těpera. V revoluci se před ním také

otevřely dveře věznice, čímž byl tak rozradostněn, že si změnil své příjmení na Svoboda. Ten se uměl přizpůsobit každé situaci. Nejen, že uměl dobře krást, uměl též dobře řečnit. Ve svých frázích maloval ruským občanům svobodu nejkrásnějšími barvami. Jeho gesta byla tak přesvědčivá, že měl vždy dost posluchačů. Uměl ve vzdálenějších vesnicích rekvírovat dobytek a v jiných ho zase prodával. U roty dostal často nářez. Když bylo rozhodnuto, že odjedeme na francouzskou frontu, tak chlapci od 8. roty kategoricky žádali vyloučení Těpery z čsl. vojska, aby nám ve Francii nedělal ostudu. Tak Těpera-Svoboda byl z našeho vojska vyloučen a v Bachmači si to s ranečkem ubíral k východu. Když jsme po krátkém čase projížděli městečkem Orel, pan Svoboda tam už panoval jako velitel posádky. Později jsme se dozvěděli, že měl nějaký šmír a odešel na frontu jako velitel baterie a náš 4. pluk ho zajal i s jeho baterií. U 4. pluku ho neznali a uvěřili mu, že sám přišel do zajetí a že chce ke své rotě, tak ho pustili.

Z Bachmače jsme jeli dále na východ. Konotopy, Kursk, Orel, Tambov, Kirsanov, Rtišče, Penza, Kuzněck, Syzraň. Učili jsme se českým povelům, protože až dosud jsme měli povely ruské. Někteří ruští důstojníci už od nás odešli. Povyšování bylo zastaveno, protože jsme už byli součástí francouzské armády. Velitelem našeho pluku byl poručík Syrový. Stále jsme se učili francouzštině. Vagóny byly na této cestě naším domovem a každá vrata jsme měli vyzdobena. Většinou potažena plátnem s národním obrazem, např. Libuše věštící slávu Prahy, Jiřího z Poděbrad, Jana Husa ap. Ve Rtiščevě se najednou objevili dva ztracení bratři od 3. roty. V bitvě u Zborova byli zasypáni granátem, našli je dva Bavoráci a ukazovali jim na čepice a utrhli bílo-červené *lentočky* (pásy) a několikrát jim opakovali: „Du nicht Čech, du Rus“ a naznačovali jim, aby se nehlásili jako Češi a tak se dostali do rakouského zajetí. Měli stále co vypravovat, jak byli v Čechách v zajetí coby Rusové. Po míru s Německem byli vyměněni jako ruští zajatci.

Demobilizace ruské armády podle mírových podmínek nebyla provedena, naopak armáda byla znovu zorganizována. Hrabě Mürbach (Němec) neuznával podle Ženevské úmluvy za právoplatnou naši armádu, nýbrž za zajatce, které musí sovětská vláda odzbrojit a dát do zajateckých táborů a jako příslušníky rakouské předat Rakousku-Uhersku. Mürbach se také vyslovil, že pro nás už jsou telegrafní tyče z Kijeva do Berlína připraveny. Němečtí a Maďarští zajatci dostali z domova pokyn, aby vstupovali do Rudé armády proti nám. Berlínské rozkazy a podmínky kapitulace poslušně plnil komisař vojenství Žid Trockij (Bronštejn).

Koncem května jsme byli na Urale v městečku Mias. Jedné neděle jsme dostali zprávu o přepadení vlaku štábu 1. pluku. Rudí přepadli za nádražím vlak, strhl se krátký vražedný boj. Rudí byli rozprášeni, naši ukořistili kulomet, opustili vlak a neschůdnou cestou přes Ural se vydali s raněnými k Miasu. My, kteří jsme byli v Miasu jsme utvořili tři oddíly a vydali se trosečnickům na pomoc. Jeden oddíl se s nimi setkal. Toho přepadení se zúčastnil též br. Staněk z Klokočí, ale dostal se tam do zajetí. V té době na stanici Marjánovce mezi Kurgánem a Omskem k praporu 6. pluku přijela plukovní kapela. Při jejím poslechu se vrátil do nádraží vlak a zahájil prudkou střelbu do našich dobrovolníků, takže museli ustoupit za nádraží. Schylovalo se k těžkému boji. Oběma stranám přicházely posily. Z ešalonu (vlaku) 6. a 2. pluku byla utvořena omská skupina s velitelem por. Syrovým. Našemu I. praporu 2. pluku velel por. Hasal. Postupovali jsme přes Čeljabinsk, obsadili jsme Kurgán, kde jsme si zrobili obrněný vlak. Měli jsme na něm pytle s pískem, kulometry a polní dělo. Museli jsme mít s sebou také dostatek kbelíků, a to když nám došla voda v lokomotivě, tak jsme udělali řetěz a z nějaké říčky lokomotivu napojili. Podobně jsme zásobovali lokomotivu i dřevem. Nepřítel vybudoval pozice u nádraží Marjanovky. 5. června 1918 večer jsme vystoupili z vlaku a obcházeli jsme zprava stanici. Na rozkaz jsme se vrátili a obsadili pozice na pravém křídle u jedné vesnice, ve které byl jako zajatec u sedláka Fr. Votrubec z Prackova, kterého prý sedlák odvezl do vedlejší vesnice, abychom ho nevzali s sebou. Ráno došlo k velké bitvě. Mohli jsme útočit z vesnice jen na okraj lesa, dále byla jeden kilometr rovina. Tam jsme předstírali útok, takže na nás obrátili zbraně v plné palbě. Z naší strany byla střelba opětována s křikem „Hurá“!. Zatím 6. pluk přešel na příhodnější místo a zaútočil na Marjanovku z druhé strany. Narazili jsme však na velký, kilometr široký rybník. Naštěstí byl mělký, nechtěli jsme ho obcházet a rozhodli se, že ho přebrojíme. Když jsme byli tak uprostřed, objevil se nad námi nepřátelský letoun a velmi se nám ulevilo, když vyšlo najevo, že byl pouze výzvědný. Celí mokří jsme dorazili na již dobyté nádraží. Mrtvých a raněných bylo mnoho. Marjanovka byla přeplněna vlaky. V našich řadách bylo také mnoho dobrovolníků ruských, hlavně hodně Kozáků. Po vítězném boji jsme si rozebírali zajatce. My jsme si vzali Maďary a Němce, Kozáci si roztřídili ruské zajatce na mobilizované a na ty, kteří měli na svědomí nějaké

bestiálnosti. Ty si Kozáci nahnali na louku, postavili je do kruhu a sekali jim hlavy šavlemi. Tuto podívanou jsme nesnesli a utíkali jsme pryč, ač jsme již byli také na ledacos zvyklí od nepřítele. Před tímto útokem nám bylo sděleno, abychom nestříleli na ty, kteří budou mít v ruce bílý lístek. Dělostřelci takto označení stříleli za nás.

Druhý den jsme už postupovali s obrněným vlakem dále na východ. Když jsme vjížděli do Petropavlovsk, přivítala nás přestřelka. Hoši vyskakovali z vlaku, já jsme se nějak opozdil, pušku jsme nechal ve vagóně, tak jsem byl rád, když jsem spatřil Manzličkův revolver. Blízko nádraží byla továrna na mýdlo. Skočil jsme k vratům, odzbrojil stráž (starší děda), závěr z jeho pušky hodil za plot a stejně naložil i s druhou stráží. Potom jsem vnikl do budovy, otevřel dveře nějaké kanceláře, kde bylo asi dvanáct civilistů. Zalekl jsem se, ale přesto jsem zařval: „Ruky vřech“ a odvedl jsem je na naše středisko. Když přišel Manzliček, ptal se, kde jsem vzal náboje. Podíval jsem se na revolver lépe - byl prázdný. Když jsem potom někam šel, chlapi se nezapomněli zeptat: „Franto, máš patrony“?

Postupujeme dále na východ, na Omsk. Máme starost, jak se dostaneme přes most a řeku Irtyš. Ale když jsme k mostu dorazili, byl už našťestí v našich rukou. Pronásledovali jsme maďarské a německé internacionalisty. Byl zajat komisař a zachráněna městská pokladna. 9. června 1918 náš I. prapor 2. pluku postupoval na obrněném vlaku směrem k Taterské. Cestou byl poměrný klid, až na malé přestřelky, které byly v zárodku likvidovány. Až v Taterské jsme byli přivítáni střelbou, na kterou jsme odpovíděli útokem na nádraží a netrvalo to dlouho a bylo naše. Během tříhodinového boje ve městě byl nepřítel zahnán. Kořist na válečném materiálu byla značná. Bylo zajato asi 230 Němců, Maďarů a několik Čechů. Navečer jsme uslyšeli od východní hlídky poplašné výstřely. Rozvinuli jsme ihned řetěz. Naše překvapení bylo obrovské. Ke stanici se totiž blížil obrněný vlak. K naší úlevě však měl na lokomotivě bílo-červený prapor a bylo slyšet český zpěv. Tím jsme se spojili s naší východní Gajdovou armádou. Radostné objímání nemělo konce. Dlouho do noci jsme si vyprávěli své zážitky. Druhý den náš vlak odjížděl zpět přes Omsk, Petropavlovsk, Marjanovku do našeho Kurgánu. Z Kurgánu se čistila trať Kurgán-Čeljabinsk. K našim velitelům docházely žádosti a deputace o osvobození.

U naší roty jsme měli zajímavý typ praporčíka Picka. Za jeho hrdinné činy od r. 1915 měl několik křížů sv. Jiří a za každý musel být povýšen. Na cvičišti byl méně schopný, ale jako velitelí úseku v boji se mu nikdo nevyrovnal. Měl docela jinou taktiku, než ostatní. Hlásilo se mu vždy dost dobrovolců. Než jsme dojeli k cíli, vždy se s námi radil a tím si nás získával. Nejprve poslal někoho na výzvědy (měli jsme 14ti letého chlapce). Potom nás rozdělil asi na tři skupinky, které se dostávaly kryty keři nebo příkopy co nejbliže k nepříteli. Po odzbrojení hlídek jsme vtrhli do vesnice, hodili několik bomb, vyvolali paniku. Několikrát se nám stalo, že jsme nepřítele tak překvapili, že měl pušky vyrovnané na návsi v pyramidách. Tím jsme neměli skoro žádné ztráty a často jsme vedli do zajetí mnohem početnějšího nepřítele. V Rusku nebylo možno chodit pěšky. Zpočátku jsme jezdili na povozkách, které nám museli na *volosti* (obci) obstarat, po určitých verstách se vyměnily. Později jsme měli nákladní auta. Jednou jsme pronásledovali nepřátelský oddíl na povozkách. Podle zpráv jsme ho doháněli, ale v jedné vesnici nám zmizel v lese. Byl dán rozkaz vytvořit řetěz a sledovat je v lese. Bylo to však bez výsledku. Když byl dán povel zastavit, vytáhli jsme karty a pustili se asi tři do hry. Naši se však zatím pravým křídlem otáčeli (my jsme byli na levém) a vyrazili pak opačným směrem. Když jsme dohráli, šli jsme také kupředu, ale zcela jiným směrem. Brzy nám došlo, že nemáme spojení. Volali jsme, ale nikdo se neozýval. Vrátili jsme se tedy do vesnice, ale tam jsme také nikoho z našich nezastihli. Vesničané se k nám chovali nepřátelsky, až jeden chlapec nám v dálce ukázal zvířený prach. Rychle jsem třikrát za sebou vystřelil a tím naše zastavil.

VIII.

Když jsme přijeli do Kurgánu, přijel tam také transport nových dobrovolců. Vagóny byly naším stálým domovem, kde jsme měli své věci i když jsme byli delší dobu jinde. Na vagónu bylo ve sloupci napsáno odkud dobrovolci jsou. Tak i na našem vagónu stálo: Vesec u Turnova. Šel jsem se podívat k vlaku nových dobrovolců. Na jednom vagóně bylo napsáno: Klokočí - Turnov. Našel jsem tam Bedřicha Cvrčka z Vesce. On totiž napsal Klokočí, protože tam Vesec tehdy patřila. Sdělil mi, že v zajateckém táboře je také Venca Vávra z Lestkova, že s ním mluvil, ale o našem vojsku jako nováček mu nemohl mnoho říci, ať za ním dojdu já. Václav se později skutečně do naší armády přihlásil. Dlouho jsem se však s krajany netěšil. Koncem června 1918 vybírali z každé roty

20 dobrovolníků na úsek směrem na Ščadrinsk. Přihlásilo se nás 30, starší bratři museli zpět. Vyrazilo nás 22, z těch už nechtěl nikdo zpět. Cestou byly jen menší boje. Za šera jsme vrazili do vesnice obsazené nepřitelem. Ustoupili jsme za vesnici, měli jsme stejné uniformy, za čepici jsme si dali větvičky z lípy, vytvořili řetěz a když vyšel Měsíc, brali jsme vesnici útokem. Když jsme došli k Ščadrinsku, Kudrna se svým oddílem na nás tam už čekal. Za námi ještě přišel oddíl z Kurgánského praporu a ruští dobrovolníci. Nastal tuhý boj. Bylo hodně raněných, kteří byli odvezeni do Čeljabinska. Jen poslední raněný, náš četař, který to dostal do obou nohou kulometem zůstal v ošetřování v Ščadrinsku, kde se o něho starala dvě děvčata. Na stolku měl stále plno květin. Večer jsem měl stráž. Ráno už byl klid a já jsem usnul vyčerpaním. Čekali jsme výměnu, tak mě hoši poslali napřed do města. Šel jsem parkem, kde jsem potkal dvě slečny, které mě s úsměvem žádaly o seznámení. Omlouval jsem se, že jsem špinavý. Dovedly mě ke škole, kde stálo asi šest bryček a jeden hospodář mě pobízel, abych jel s ním. Nevěděl jsem, co mám dělat, ale hoši stojící opodál říkali, že ho nesmím urazit, že se jedná o pohoštění. I když se mi chtělo strašně spát, nasedli jsme a jeli na nedalekou usedlost. Na čistém uzavřeném dvorečku stál stůl s ubrusem, samovar a zákusky. Nejdříve mi ale nabídli vykoupání a vyčistili mi šaty a dali čisté prádlo. Byla to hezká chvíle strávená mezi přáteli. Zpět mě zase odvezli. Při projíždění vesnicemi se nám stávalo často, že nás vesničané zvali na pohoštění, ale museli jsme říci, že to máme zakázáno, ať nám něco, chtějí-li, přinesou. Hned byly na návsí stoly a dostatek různého jídla. Byli nám vděční za to, že jsme jim přivezli dostatek zbraní.

Jednou přišlo avizo, že nepřítel dostal posily a chce útočit. Poslali k nám rozjetou lokomotivu, kterou nám rozbili naši lokomotivu. Začali jsme nastupovat lesem, který se hemžil hejny dotěrných komárů, slunce pražilo k nevydržení. Dorazili jsme do linie, kterou drželi ruští dobrovolci a ruská důstojnická četa. Nemohli dál, ale sotva jsme dorazili my, šlo to hladce kupředu. Asi se nepřítel dozvěděl, že přišla česká posila. Večer jsme se vrhli celí žízňiví do jedné nádražní restaurace zahnat žízeň. Slabé přestřelce jsme nevěnovali pozornost a to se nám mohlo stát osudným. Nepřítel zatím postupoval k městu třemi proudy. Jeden proud odráželi vesničané, kteří od nás měli zbraně, druhý proud odrazili hoši z Kurgánského praporu a my nic netuše jsme zchlazovali žízeň. Vtom vpadl do nádraží udýchaný bráška a zařval: „Rychle ven, za nádražím máte rudé“. Vrhli jsme se k puškám, které stály v pyramidách před restaurací a už to začalo. Za prudké střelby jsme se doplázili na kraj lesa. Dál byla bažina a tma. Stříleli jsme jen podle záblesků jejich střel. Dostal se k nám též náš kulomet a podle záblesků dobře chytl cíl. Nepřátelské hlídky utíkaly přes naši linii, myslím, že z nich žádný nepřeběhl. Dosud si nedovedu vysvětlit, jak jsme tu noc Ščadrinsk uhájili. Z naší roty jsme měli jen dva raněné.

Asi 50 verst od Ščadrinska je Dalmátov. Tam měl nepřítel asi 3000 vojáků, dva pancéřové vlaky, přes deset kulometů. Naše síly byly mnohem slabší. Náš oddíl měl asi 400 lidí a oddíl ruských dobrovolců a důstojníků. V předvečer útoku na Dalmátov byl náš oddíl rozdělen na skupiny. Byl jsem u levé skupiny por. Hasala. Noc jsme strávili v jedné vesnici. Asi v 1 hodinu jsme utvořili řetěz a postupovali za jízdní hlídkou. Za nádražím narazila naše hlídka na silnou nepřátelskou hlídku, která musela ustoupit. Byl jsem v blízkosti por. Hasala, který dával rozkaz po řetězu (rojnici): „Zastavit a počkat, až dojde po trati ruská část“. Tento rozkaz došel kousek ode mne a hned šel nový od chlapců k veliteli: „Nečekat, až se připraví a rychle dopředu“. Náš řetěz se přiblížil k nádraží kolem druhé hodiny v noci na vzdálenost 300 kroků, kde začal zuřivý boj. Za nepřátelského ohně dobyl náš řetěz jejich pozice. Nejzuřivější boj byl na hřbitově proti nádraží. V té době dorazily po trati od Ščadrinska ruské oddíly. Z jednoho vlaku byla vybita posádka ručními granáty. Asi v 5 hodin se s námi ruský oddíl nalevo od nás spojil. Po hodinovém boji v kulometném a dělostřeleckém ohni byl náš ruský oddíl rozbit a počal ustupovat. Jednu chvíli jsme si už mysleli, že obrněný vlak zůstane nám, stál totiž na kolejích a měl poškozenou lokomotivu. Přijela však jiná lokomotiva a podařilo se jim ji připojit a odjet. Ruský oddíl byl na druhé straně železničních kolejí a viděli jsme, že již mají velmi málo sil. Desátník Řezáč volal: „Hoši, rychle ruskému oddílu na pomoc, začínají kolísat“! Vyběhli jsme přes koleje Řezáč, Varhaník, Langer a já. Zasáhla nás prudká střelba a Řezáč padá. Langer křičí něco na Varhaníka, ten mu však nerozumí, asi mu říkal kam má střílet, že on nemůže. Zvedl se tedy sám a dostal ji rovnou do krku. Já byl mezi kolejemi za výhybkou a snažil jsem se ze všech sil o nemožné, vtěsnat se za těch pár centimetrů železniční koleje. Nemohl jsem se hnout dokud nezeslábla střelba. Potom jsem se doplázil za hromadu cihel zpět. Rozhlížel jsem se kolem, ale nikoho z našich jsem neviděl. Na nádraží se pohybovali vojáci, ale nemohl jsem rozeznat, zda jsou to naši nebo rudí. Pak jsem si vzpomněl, že jsme měli pláště, zrána bylo chladno a tihle byli bez plášťů. Naši ustoupili asi

1 verstu, což jsem tehdy nevěděl. Do té doby jsme nikdy neustupovali. Dostal jsem se nepozorován na konec městečka, ale pak jsem musel na rovný terén. Les byl vzdálen asi jeden kilometr. Kulky mi začaly létat kolem uší, klíčkoval jsem, využíval nerovný terén, celý zpocený a udýchaný jsem se dostal do listnatého lesíku. Počkal jsem, až střelba umlkla. Naši byli asi 2 km nalevo v lese, já jsem se však tehdy dal napravo k trati na Ščadrinsk. Nevěděl jsem na koho narazím, šel jsem s puškou připravenou. Přicházel jsem k malé zastávce, tam byl srbský důstojník (Čech) s dvěma našimi chlapci. Ptali se mě, jak to vypadá v Dalmátově, nemohl jsem jim však říci nic určitého. Vybídli mě, abych šel s nimi se zdáli na Dalmátov podívat. Mnoho chuti jsem neměl, ale styděl jsem se odříci a tak jsme vyšli. Civilisté vylézali ze sklepů a ti nám řekli, že rudí uprchli. Zanedlouho přišli naši. Celé městečko, kde padlo tolik životů, hlavně nepřátel, jsme obsadili čtyři lidé. Dalmátov byla jedna z nejtěžších bitev, které jsem prodělal. Nejsmutnější na tom je, že jsme se tam řezali s českými bolševiky, kteří na nás z pancéřového vlaku křičeli: „Český kluci neblbněte, mějte rozum, pancéřák přece nerozkoušete“!

V Dalmátově to nebyla bitva, to byla řežba a snad ještě více. Na hřbitově u nádraží bylo plno mrtvých. A bratr Hudec? Byl z naší roty a byl v křížové palbě dvou kulometů. Našli jsme ho za jedním pomníkem celého *kontuženého* (ztratil řeč). Na začátku boje za námi přišel praporčík Kinderman z praporní kanceláře, výborný karikaturista, kterého hoši nikam do boje nepouštěli. Přišel, v jedné ruce revolver, v druhé šavličku, jako v kanceláři. Jen zavolal: „Hoši, kupředu“ a už dostal dvě rány najednou. Nepřátelských mrtvol, jen tak naházených, byla plná jáma. Pro naše padlé byly objednány obyčejné rakve, které stloukali mniši v místním klášteře. Druhý den jsme museli jet do Kamyšlova a Tamakulskoje, mrtvoly zůstaly na prudkém slunci. Třetí den již byly ve značném rozkladu, znetvořeny, že jsme je rozeznávali už jen podle jednotlivých částí oděvu a knoflíků. Pohřbívali jsme je s napuštěným hadrem přes nos. Z těch 22 dobrovolců, jak jsme odcházeli z Kurgánu byli čtyři zabiti a to: Řezáč z Debře u Mladé Boleslavi, Langer ze Strakor u Ml.Boleslavi, Vokoun a četař Novotný a pět dalších bylo raněných. Nejlepší kamarádi, ani se nechce dále vzpomínat a pokračovat.

IX.

Příští dny jsme útočili u Tamakulskoje. Nástup začal za východu slunce a byli jsme překvapeni, že nás nepřítel přivítal již střelbou. Zjistili jsme, že je přijel varovat jezdec na koni. Celá vesnice musela kopat zákopy a dostali též posilu Lotyšů. Několik vesničanů přeběhlo k nám. Boj trval asi od 2 do 11 hodin. Dostal jsem se do středu vesnice na kopeček a dál jsem nemohl. Jak jsem vystrčil na klacku čepici, už jsem ji tam měl. Lotyši byli výborní střelci. Musel jsem kus cesty zpět, najít zídku, za kterou byl schován ten výborný střelec a potom jít teprve dál. Po boji sváděli vesničané zajatce, kteří nemohli uprchnout. Najednou bylo slyšet nadávky a křik. Naši chlapci vedli s puškami jednoho zajatce. Místní obyvatelé chtěli, aby jim byl vydán k lynči. Byl to jejich bývalý tajemník a naši ho nemohli ubránit. Na návsi přiskočil jeden muž a vrazil mu bodlo do zad. Ukořistěné zbraně jsme nechali obyvatelům na obranu. Náš cíl byl Jekatěrinburk, ale než jsme se probjovali do Bogdanovič, byl Jekatěrinburk dobyt a obsazen našimi. Odjeli jsme jako posila na Irbytskou dráhu, kde zuřil boj u mostu. Byl jsem asi 1 verstu na sever, kde byla silnější přestřelka, někdy i kulomet zaštekal. Bylo tam dost mrtvých. Byli jsme rádi, když tam boj skončil a s radostí jsme se loučili s touto nehostinnou krajinou. Těšili jsme se na náš domov - vlak - do Kurgánu, který jsme tak dlouho neviděli. Těšili jsme se se svými drobnostmi, každá nepatrná věc nám připomínala nějaký děj. Doufali jsme, že budeme mít nějaký delší oddych. Asi třetí den chtěli chlapci na kuchaři, aby jim upekl naše české buchty. Kuchař se vykrucoval, tak jsem se šel na to podívat a našel jsem ve vagóně dvě trouby. Když hoši znovu naléhali, tak jsem řekl, že buchty budou. Já pomohu, ale potřebuji ještě jednoho pekaře. Ráno jsme zadělali. Hoši očumovali. Tu po desáté hodině náš trubač Jiřina zatroubí Moravo, Moravo. To byl poplach. Chlapci se trousili z města, co se děje? Nárazníky zazvonily, dávali nám lokomotivu. Chlapci se hromadí před vagónem velitele por. Hasala, který nám krátce vysvětlil situaci. Potřebujeme být co nejdříve u Simbirska, čeká nás tam práce. Pojedeme trochu rychlíkem. Vlak se hnul a my jsme pekli buchty. Najednou jsem se začal dusit v kouři. Před odjezdem jsme totiž zapomněli obrátit komínek po větru a dalo nám to hodně práce, než jsme to napravili. Ale buchty jsme zachránili.

Ujížděli jsme ze Sibíře do Evropy přes Čeljabinsk, Mias, Zlatoúst do Simbirska. Jak jsme dlouho jeli si již nepamatuji. Tam vlak zastavoval, ale dostal zelenou a zastavili jsme až tři versty za městem. Byli jsme odstřelováni. Zůstaly zde totiž jen slabé ruské části s dvěma kulomety a polními

děly, protože oddíl našeho prvního pluku odešel ke Kazani. Sotva jsme nastoupili do rojnice, z nepřátelské strany vyjel pancéřový vlak a za ním nastupovala pěchota. Vlak si vzal na mušku ruský velitel baterie por. Choljavin. Byl znám jako výborný dělostřelec a děla zaměřoval pomocí krabičky od sirek. Nechal si pancéřák přijet blíže do středu fronty a pak začal. První zásah byl vedle lokomotivy. Druhý zasáhl lokomotivu, další už sázel po vagónech. Tu se rozřehtaly naše kulometry a nepřítel se dal na útěk. Protiútok jsme nedělali, neboť tam měl nepřítel soustředěny značné síly k znovudobytí Simbirsk, rodiště Lenina.

Začátkem července 1918 se ustavila prozatímní sibiřská vláda v Omsku a ústavodárné shromáždění v Samaře. Později se ustavili další vlády v Ufě a Jekatěrinburku. Mezi těmito vládami docházelo k třenicím. V té době připravovala ruská část plukovníka Kapella hluboký obchvat Simbirsk. U jeho armády bylo hodně našich poddůstojníků. My jsme přešli na pravou stranu trati, přes Krotovku a proklestili jsme si cestu do nepřátelského týlu, odkud jsme prováděli přepady. Hned poprvé jsme měli smůlu. V jedné vesnici byl nepřítel na kterého jsme hodlali zaútočit ze dvou stran. Když náš druhý oddíl vesnici obešel a nastupoval zezadu, nepřítel nám nekladl zpočátku odpor. Teprve, když jsme vnikli do vesnice, rozpoutal se zuřivý boj. Protože taktika nepřítele se nám zdála nezvyklá, zastavili jsme střelbu. Od naproti k nám vyslali civilistu s bílým praporem. Vše se vysvětlilo. Oba naše oddíly postupovaly proti sobě. Nepřítel nám totiž zatím nepozorovaně unikl roklí.

Zdálo by se, že tyto boje za nepřátelskou frontou byly příliš nebezpečné, ale nám mladým se to nezdálo tak zlé. Bojovalo se vždy o trať a města na ní. Dále od trati byly jen ojedinělé jízdní hlídky. Čekali jsme vždy, až nepřátelská hlídka přejela a pak jsme vklouzli na nepřátelské území. Cestou jsme si již říkali, kudy bychom prchali v případě nebezpečí. Jednou v lese jsme se dostali příliš daleko a náhle jsme narazili na větší nepřátelský oddíl. Naše přítomnost byla prozrazena a rozpoutala se přestřelka. Začali jsme prudce střílet a křičet: „Hurá“ a povely „Třetí rota vpřed, druhá rota vpřed“, abychom zmátli nepřítele a vyvolali v jeho řadách paniku a zdání velké jednotky a potom se nám podařilo utéci.

Jindy jsme uviděli na nepřátelském území pochodující útvar. Zpívali si. My jsme byli ukrytí a nechali jsme je přejít až na pole s obilnými panáky. Tu jsme na ně spustili střelbu z lesa. Oni mysleli, že je to omyl a tak mávali puškami a křičeli stále: „Svoji, svoji“. V pravou chvíli jsme uprchli.

Když se připravoval útok na stanici Ochotničevo, měli jsme za nepřátelskou frontou zapálit dřevěný železniční most. Most měl být zapálen těsně před útokem, aby ze stanice nemohly odjet nepřátelské vlaky. Všechno se nám dařilo. Most jsme podpálili a když jsme chtěli oheň ještě trochu vylepšit, zpozorovali jsme, že se k nám plnou rychlostí blíží pancéřový vlak. Nestačili jsme prchnout a museli jsme zůstat ve vysoké trávě asi 100 m od vlaku. Když osádka vlaku uviděla kouř, zastavila vlak a spustila na nás střelbu. Tušili, že jsme někde nablízku, ale ani ve snu je nenapadlo, že ležíme tak těsně u vlaku. Vylezli na vagón, dalekohledem se dívali do dálky a spustili dělostřeleckou a kulometnou palbu. Tenkrát jsme ani nedýchali, aby se ani travička nepohnula. Oddychli jsme si, až když je to přestalo bavit a začali se vracet. Později jsem se v Praze s bratrem Faltysem a tak jsme ve svých vzpomínkách přišli i na tento most. Říkali jsme si, jak jsme tenkrát leželi blízko sebe a on měl strach, abych nevystřelil. Stanice Ochotničevo byla námi dobyta. Naše a Kapellova armáda nastupovala na obklíčeného nepřítele. Při pronásledování nepřítele jsem se dostal do hlubokého lesa. Někdo po mě dvakrát vystřelil. Jak jsem skákal od stromu ke stromu, narazil jsem na nepřátelského vojáka, který mě napadl bodlem. Strhl jsem mu bodlo rukou stranou, v tom však vyšla rána a zranila mi ruku. Byl jsem v úzkých a volal jsem kamarády o pomoc. Po krátkém zápase jsme se oba dostali na zem. Já se zraněnou rukou jsem byl brzy vespod. V tom přiběhl bratr First ještě s jedním kamarádem a pažbou srazil mého soupeře, když už jsem měl opravdu na kahaní. Obvázali mi ruku a tak už popáté jsem přejížděl Uralské pohoří, tentokrát do nemocnice v Čeljabinsku. Tato příhoda se odehrála 17. srpna 1918.

X.

Zatímco jsem byl v nemocnici pokračovaly prudké boje s nepřítelem. Naším jednotkám stále slibovali vystřídání na frontě, ale místo posil na frontu vytvářeli jen početné štáby s nadbytkem lidí. Zbytečné úřady rostly jako houby po dešti a armáda se formovala velmi pomalu. Zatímco na druhé straně Trockij postupoval s mobilizací s přísnou vojenskou kázní a dirigoval nejlepší síly proti naší frontě, zeslabujíc svou jižní frontu proti armádám Kornilova, Petlurova (v té byl Šimon Kebuz z Vesce) a

Denikina. Naše části stále držely frontu proti desetinásobné přesile. Tyto boje vyvrcholily u Kazaně, kde první pluk, část Kapellovy armády a prapor srbských dobrovolců vedených majorem Blagotivičem dobyli město. Po zajištění fronty ruskými oddíly jim přišel na pomoc i náš 1. prapor 2. pluku. Srbský oddíl byl v Kazani jako neutrální a když se naše vojska přibližovala k městu, způsobil oddíl ve městě chaos vzhazováním bomb do ulic. V Kazani byla ukořistěna velká válečná kořist a celý vlak ruského zlatého pokladu v ceně 650 milionů zlatých rublů. Poklad byl předán samarské vládě, později převezen do státní banky v Omsku. Za těchto vysilujících bojů našich jednotek a Kozáků pokračovaly třenice mezi jednotlivými ruskými vládami o moc. A mezi tímto bahnem zůstávaly naše části bojem vyčerpané. Tragédie vrcholila. V té nejkritičtější době naše 1. divize, a to po čtvrtém pluku též 1. pluk, začal odmítat plnění rozkazů. Náš velitel 1. divize plukovník Švec, nejoblíbenější důstojník, který měl u vojáků vždy velkou důvěru předstoupil před svůj 1. pluk. Po objasnění situace plk. Švec položil pluku otázku důvěry. Na to mu Vodička řekl: „Bratře plukovníku, víš, my už ani tobě nevěříme“. Ostatní mlčeli. Plk. Švec odešel do vagónu a napsal poslední vzkaz ..... nemohu přežít hanbu, stihnuvší naše vojsko vinou fanatiků a 25. října 1918 ve tři hodiny ráno se plk. Švec na aksakovském nádraží zastřelil. Tato tragédie otrásla celou armádou.

V nemocnici jsem byl asi jen šest neděl. Rána se dobře hojila, tak jsem chtěl zase k rotě. Papíry jsem dostal do štábu korpusu, který byl též v Čeljabinsku a měl jsem ještě docházet k převazu. V kanceláři velitelství mi sdělili, že se mám hlásit u generála Vašatky. Svě věci jsem měl na frontě v našem vlaku a tak jsem dostal cestovní rozkaz a po šesté přejížděl Ural. Svůj prapor jsem našel v Bugulmě u Ufy koncem října. U roty jsem zůstal asi dva nebo tři dny. Hoši mi vyprávěli své zážitky z bojů o Kazaň a o tom jak zachraňovali Šašmu, který se při ústupu ukryl v polovyschlém potoce. Když jednotka došla do vesnice, zjistilo se, že Šašma chybí. Někteří hoši si vzpomněli v jaké nebezpečné situaci ho opustili a provedli proto protiútok. Šašmu zachránili, ale dva bratři přitom padli. Rozloučil jsem se s rotou, svým domovem ve vagóně a odjel znovu přes Ural do Čeljabinska.

V Čeljabinsku jsem se hlásil u generála Vašatky. Ten byl u Zborova raněn do hlavy a měl odštípnutou lebeční kost. Na následky tohoto zranění později zemřel. Vlídne mě přijal a vyptával se mne na boje, které jsem prodělal a nakonec se mě zeptal, zda bych nechtěl do francouzského štábu. Řekl jsem mu, že bych byl raději mezi svými. Na to on mi řekl ať to zkusím a nebudu-li spokojen, že se mohu kdykoliv vrátit. Odpoledne ve dvě hodiny přijelo pro mne osobní auto s francouzským důstojníkem, sousleutnantem Martenem. Uměl dobře rusky, neboť před válkou žil v jižním Rusku. Francouzská vojenská mise byla umístěna v Čeljabinsku na hlavní ulici v hotelu. V místnostech v přízemí a v prvním patře byly kanceláře. V místnosti operativního oddělení byly na jedné celé stěně pověšeny mapy se zapíchanými praporky, na kterých byly poznámky o rozložení vojenských útvarů našich i nepřátelských, jejich spolehlivost, výzbroj, jména velitelů a další podrobnosti. Velitelem štábu byl gen. Pichon, účastník rusko-japonské války, a po něm později gen. Paris. Moje práce na štábu byla služba u telefonu a docházel jsem také na poštu s telegramy, které byly většinou šifrované v podobě pěticiferných číslic.

Tato služba se mi moc nelíbila a tak jsem po týdnu požádal o uvolnění zpět k našemu útvaru. Major Boutreau se mě ptal, když se mi tato služba nelíbí, kde jsem dříve pracoval. Řekl jsem, že v proviantuře a on se toho hned chytil, že nutně potřebují nákupčíka a pomocníka velitele hospodářské části. Byl jsem poslán k podporučíkovi Martenovi a ten mě požádal, abych za sebe přivedl jiného Čecha. Přivedl jsem truhláře z Ringhoferovy továrny z Prahy, jméno si již nepamatuji. Byli u nás dva ruští šoféři a v kuchyni vařila Židovka s dvěma služkami. Přes ulici jsme měli dosti velkou garáž a v ní přepychové americké auto Pathfinder, jakých bylo v Rusku celkem asi deset. Na dveře auta jsme namalovali svérázný český ornament. Potom jsme tam měli ještě jeden vůz, říkali jsme mu Fordka. Ruští šoféři měli dobré žoldy, ale přesto dělali podvody a pomáhali si k penězům jak mohli. Na můj návrh požádal podporučík Marten čsl. autorotu o přidělení šoféra. Poslali k nám Vilikovského.

Přišla zima 1918. Protože naše auta měla být stále v pohotovosti, museli jsme garáž vytápět. Zašel jsem si tedy do zajateckého tábora pro nějakého topiče. Ani jsem moc nevybíral a sebral jsem tam nějakého Němce Heinricha Rödra, typografa z Aše. Až doma jsem zjistil, že je to Němec jako poleno, neuměl rusky, ani česky. Za několik dní, když poznal, že práce je málo a jídla hodně a ještě k tomu odměna, byl velmi vděčný a ochotně mi sloužil. Židovka v kuchyni viděla, že Francouzi mají hodně peněz a tak nás začala brát všechny na hůl. Tak jsem do štábu přivedl ještě českého kuchaře Tonda, na jeho příjmení si již nepamatuji. Židovku jsme propustili. Já jsem jezdil fasovat do našeho štábu proviant; cukr, mouku ap. Ryby a kaviár se nakupoval v obchodě, maso, zajíce, vejce, máslo zase

na trhu. Maso se sekalo venku na trhu zmrzlé. Tonda byl však brzy se svým kuchařským uměním vedla. Francouzům naše česká jídla moc nechutnala, ani česká vepřová a kdedlo zélo je moc nenadchlo. Tak jsme dali hlavy dohromady a začali jsme s novým sortimentem. Učili jsme se vařit bramborové pyré, fazole a francouzské bifteky.

Můj představený měl dva koně, staršího brzy prodal a nechal si pěkného fuksíka. Mne často žádal, abych mu ho projel. Později jsem mu vždy jenom ohlásil, že se jedu projet. Na nákup jsme jezdili se starou Fordkou, ale většinou nebyl šofér volný nebo Fordka jankovatěla, tak jsem si zjednal *izvoščtka* (formana). Jednoho dne jsem se z nákupu vrátil později. Jaké bylo moje překvapení, když mi ve štábu sdělili, že Marten je pryč a budu-li něco potřebovat, abych se obrátil na kancelář. Nemohl jsem se ptát na důvody, proč musel okamžitě opustit štáb. Po jeho odchodu jsem se musel o všechno starat sám. Nepřišlo mi to ani zatěžko, protože Marten stejně skoro nic nedělal, psal jenom žádanky, jejichž kopie byly ve stole. Problém byl v tom, že jsem neuměl psát na ruském psacím stroji. Do příštího fasování jsem měl však dost času, tak jsem všechn zájem zaměřil do tajů klapky psacího stroje. Podle kopií jsem si načrtl žádanku a psal a psal, až jsem měl plný koš popsaného papíru. Výsledek mého snažení byl, že třetí den jsem nesl do kanceláře vyplněnou žádanku k podpisu. Tam se zajímali, kdo mi to psal, tak jsem ledabyle prohodil, že sám. Od té doby jsem již byl téměř samostatný.

V lednu jsme dostali nového velitele štábu. Byl to *comandant* (plukovník) Francois [fransua], výborný válečný stratég. S ním přišel jeho sluha Ptáčník z brněnské tržnice. Divili jsme se, že málomluvný plukovník snesl vedle sebe sluhu, který mluvil až moc, všechno znal a ještě si rád dopřál pití. Ptáčník nám však často vyprávěl, jak po kapitulaci Sovětů s Německem museli zástupci západních vlád z Moskvy uprchnout a tehdy Ptáčník převedl svého plukovníka přes nebezpečné území a tak mu zachránil život. Věřili jsme mu to, protože ať provedl co chtěl, plukovník se jen usmíval a nikdy ho nepotrestal.

XI.

V říjnu 1918 převzal gen. Gajda za Kolčakovy vlády severouralskou frontu, provedl dobrou organizaci a připravoval širokou ofenzívu. Vrchním velitelem byl generál Lebeděv. Na frontě byly celkem tři armádní sbory a I. armádní sbor na severu vedl gen. Gajda, II. sbor na jihu gen. Dutov, III. sbor ve středu vedl gen. Chanžin. U této armády byl náš francouzský štáb. Gajdova armáda byla nejlepší a skládala se z hlavní části ze středosibiřského corpusu gen. Popeljava. Důležité úseky byly obsazeny našimi čsl. jednotkami. Koncem listopadu 1918 Gajda se svou armádou nastupuje, až je na severu u Permy značně vysunut. Gajdův nejlepší generálmajor Popeljajev před ofenzívou vydal rozkaz s 20 body; první bod zněl: „Zbabělce a sběhy ihned odstřelit“! Jiný bod: „Velitelé musí být stále u svých jednotek a musí být svému mužstvu vzorem“. Délka Gajdovy fronty byla asi 1 700 verst a Gajda byl u mužstva velmi oblíben. Svůj plán vždy provedl i za cenu velkých ztrát. Byl opakem gen. Syrového, který vyžadoval akce bez obětí na životech. Gajda měl jednu dobu velikou moc, povídko se, že měl známost s dcerou admirála Kolčaka. Přísně trestal každé provinění důstojníků až se ho prý ministr vojenství otázel, kolik už odpravil ruských důstojníků? Gajda mu prý odpověděl, že neodpravil žádného důstojníka, ale podepsal sedm rozsudků smrti a bude-li se pan ministr ještě jednou takhle psát, že bude osmý.

Začátkem února 1919 byl dán rozkaz k přemístění čsl. armády k ochraně sibiřské magistrály, kde byly stálé boje s partyzány. Chodil jsem stále na nádraží a čekal, až bude projíždět náš I. prapor 2. pluku. Dočkal jsem se, pozval jsem hochy na návštěvu, pohostil je a rozloučil jsem se s nimi. Náš francouzský štáb byl změněn na frontový u III. armádního sboru gen. Chanžina. Byli jsme příliš vzdáleni od fronty. Mezi námi a frontou bylo Uralské pohoří, proto se náš štáb musel přestěhovat do Čeljabinska blíže k frontě, která byla v pohybu a postupu. Naložili jsme na vlak věci štábu a když byl štáb připraven k přesunu, já jsem odjížděl na opačnou stranu do hlavního štábu v Omsku s úkolem odvézt starší auto a přivést nový Cadillac. Náš trojlístek ihned žádal, abych jim přivezl vodku. Nebyli totiž příliš vybíraví v pití. Když vyčerpali příděl koňaku, který se u našeho oddílu fasoval (půl litru na měsíc), přišel jim vhod i denaturovaný líc, který filtrovali přes dřevěné uhlíky. Nemohl jsem tehdy na Tonda, Ptáčníka a Vilikovského zapomenout a skutečně se mi podařilo opatřit několik plechovek vodky. Když mi v Omsku naložili na vagón nové auto Cadillac, vracel jsem se už posedmé přes Uralské pohoří přes Kugan, Čeljabinsk, Zlatoušť za frontu. Byla mi dlouhá chvíle, tak jsem pozval na partičku vojáky s garmoškou, kteří se tlačili u schůdků. Všechny vlaky byly tak přeplněny, že i střechy

vlaků bývaly obsazeny. Vojáci byli velmi rádi, že si mohou lehnouti na podlahu a když jsem jim nabídl i vodku byli celí blažení. Zpívali, vtipkovali a další pohoštění si již vymáhali typicky ruským způsobem: „Davaj, davaj ...“. Brzy mi našli i do auta, nohy v botách po sedadlech, až jsem trnul, jak bude auto vypadat. Když jsem je vyháněl, tak jsem si je zneprátelil, že mě chtěli vyhodit za jízdy z vagónu. Musel jsem zalézt pod auto a mlčet. Na příštím nádraží jsem se ztratil a šel požádat náčelníka stanice, aby je vypudil, což udělal a zdržel je tam do příjezdu příštího vlaku. Štáb jsem našel tuším v Berdavi, kde jsem nechal vagón odpojit a připojit k našim vozům. Byl jsem slavnostně přivítán, hlavně proto, že byla vodka. Unaven, šel jsem po cestě spát, ale hoši oslavovali dlouho do noci.

V té době vypracoval náš plukovník plán na dobytí Ufy. Docházely zprávy z bojiště o postupu Rudé armády. České části již byli na Sibíři na magistrále. Poslední zpráva došla, že byla dobytá Ufa. Při tažení na Ufu jsem postupoval s plukovníkem, novým kapitánem adjutantem Marteau a naším šoférem. Měl jsem na starosti aktovku s mapami, ale také motyku a lopatu; to když pod námi praskl dřevěný mostek, což nebylo zrovna zřídka. Když jsme přijeli do Ufy na štáb, bylo tam živo. Oslavovali dobytí města - na stole plno lahví. Když tam plukovník vrazil, všichni se postavili do pozoru (byli tam samí generálové a štábní důstojníci) a plukovník jim sprostě vynadal, protože měli pokračovat v ofenzívě.

Ofenzíva pokračovala a my jsme se nastěhovali do města Ufy. Část jsme jezdili na frontu a plukovník sledoval z přehledného místa postup, ale i ústup a někdy jsme odjížděli z vesnice když byla již ostřelována. Adjutant vždy nervózně přešlapoval a vybízel šoféra, aby už jel, aby auto bylo připraveno před plukovníkem. Část jsme dostávali pozdrav cestou. Kuchař Tonda byl bez práce. Neměli jsme vhodnou kuchyň, tak jsme se stravovali v restauraci. Jen někdy nám Tonda uvařil ze starých zásob kde se zrovna dalo. Naše trojice byla většinou v dobré náladě - holdující alkoholu. Plukovník bydlel ve městě mimo štáb v rodinném domku, kde naši hoši našli kumpána do party v podobě domovníka.

Začátkem června 1919 jsem měl nějaké řízení na předměstí. Když jsem se pozdě odpoledne vracel, zpozoroval jsem, že se blíží střelba. Ve městě byl již chaos. Když jsem se blížil ke štábu, viděl jsem, že hoří některé budovy. Běžel jsem vzbudit Tonda a Ptáčníka, aby nakládali, že jim hoří Ufa nad hlavou. Nevěřili mi, že prý se chci zase honit. Podařilo se mi donutit šoféra, že šel k autu a když bylo vše naloženo, násilím jsme naložili i Tonda a Ptáčníka a odjeli jsme na nádraží. V noci pak jsme opustili město a jeli do Berdúše.

XII.

Nastaly neshody ve hlavním štábu o další plán operace. Gajda, Datov, Popeljajev a tři náčelníci štábu byli pro směr jižní a spojení s armádou gen. Denikina, ale admirál Kolčak s Lebeděvem byli pro směr na Moskvu. Generál Gajda se s Lebeděvem, velitelem hlavního stanu zneprátelil. Generál Chanžin musel se špatně organizovaným týlem ustupovat. Při jedné obhlídce autem na frontě, kde III. Sacharova armáda ustupovala jsme se opozdili. Při zpáteční cestě přes Ural nás rudí zaskočili a obsadili cestu. Byli jsme nuceni přenést své věci na vozík s koněm, šofér si vybral z auta co mohl zachránit a naše přepychové auto jsme pustili do propasti. Náš francouzský plukovník Francois vida špatnou organizaci odjel. Celý štáb se zeslabil na adjutanta a tři seržanty a očekávali jsme nového velitele štábu. Když se situace na frontě dále zhoršovala, označil gen. Gajda hlavního velitele Lebeděva za neschopného, pročez byl odstraněn a vrchním velitelem se měl stát generál-poručík Gajda. Zatím mu byla svěřena západní armáda. Politické okolí admirála Kolčaka se však v té době dopouští osudného kroku, když prosadí, aby se vrátil gen. Lebeděv. Mezi admirálem Kolčakem a gen. Gajdou dochází k prudkému konfliktu, který vyvrcholil, když byl gen. Gajda v červenci 1919 degradován a propuštěn z ruské armády. Ruská fronta se zhroutila.

Opouštěli jsme Berdauš a já po sedmé a naposledy projíždím Uralským pohořím. Odjížděli jsme z Evropy do Sibíře, abychom se vrátili do Evropy z jiné strany. Za Uralem jsme stáli ve stanici Mias, kde náš prapor také stál při přepadení před rokem při přepadení Zlatoústu. Tentokrát je v městečku velký chaos. Nádraží bylo přeplněno vlaky, zdálo se, že celé město chce prchnout před nepřítelem. Měl jsem na čepici českou lentočku, kdekdo se ke mě hlásil a vyptával, kde jsou Čechoslováci. Mezi jiným přišla k našemu vagónu dáma a snažně prosila, aby ji naši seržanti odvezli do Čeljabinska, nebo alespoň dvě stanice. Odvolávala se na francouzské důstojníky, které znala

jmény. Upamatoval jsem se a potvrdil její výpověď a vzali jsme ji na její úpěnlivou prosbu do vozu, ač to bylo nepřijatelné. Přejeli jsme asi dvě stanice a před vozem kanceláře se objevil starší francouzský důstojník a přes monokl si předčítal tabulku s nápisem. Za ním byli dva nosiči se zavazadly. Seržanti se mu představili, adjutant nebyl zrovna přítomen a pomohli mu do vagónu. Seržantům bylo horko, jak vysvětlí přítomnost cizí dámy. Jeden z nich měl spásný nápad. Představil ji jako madame Caloti, tlumočnici ve štábu. Uměla správně francouzsky. Když se důstojník vzdálil, připsali jsme ji do stavu. Důstojník se jmenoval colonel Caruel, byl šlechtic, v prstenu měl erb, kterého často používal, když zval někoho na návštěvu. Uměl mimo francouzštinu anglicky. Rusky a německy jen málo, takže potřeboval tlumočnicka. Madame Caloti byla mladá, hezká, inteligentní dáma, manželka ruského kapitána, který byl ve Francii za určitým posláním. V Čeljabinsku jsem ji často zahlédl na chodbě štábu s vyššími důstojníky. Snad také navštěvovala ruské letce. Colonel Caruel se příliš o vojenskou strategii nezajímal, omezoval se jen na reprezentaci. Měl několik vojenských uniforem pro různé příležitosti, rád se převlékal. Madame Caloti si tak oblíbil, že si ji vzal do salonního vozu. Salonní vůz byl delší, než normální, polovička vozu byla zařízena jako přijímací salon se stolem uprostřed, samé koberce, plyš, ani ten přepych neumím vylicít. Dále byla dvě menší kupé a u dveří kupé pro železničáře, který neměl nic jiného na práci, než se starat o salonní vůz. Za salonním vozem jsme měli vůz my. Byl to americký nákladní vůz, rozdělený na pět dílů. Ve střední pětině byly pohyblivé dveře, umyvadlo, zrcadlo, věšák. Ve druhé pětině byla kancelář, ve třetí dvě postele pro stálou službu. Čtvrtá pětina patřila mně a mému sluhovi a v páté byli uskladněny plechovky s benzinem (železná zásoba). Ještě jak jsem přišel k svému sluhovi. Němec - zajatec Röder topil v garáži přes zimu. Na jaře měl obavy, že bude muset zpět do zajateckého tábora. Zmínil jsem se v kanceláři, co s ním budeme dělat a tam mi řekli, ať si ho nechám na hrubší práci jako sluhu. Madame Caloti u nás velmi brzy zdomácněla. Plukovník ji splnil každé její přání - prostě nosil by ji na rukou. Zato adjutant ji nenáviděl. Seržantům vytýkal, že ji tam nechali, že je to trestné. Ti ale měli proti němu nějakou zbraň z minulosti a tak madam Caloti dělala dále štábní dámu a navštěvovala manželky ruských generálů - byla skutečně výbornou společnicí. Několikrát jsem ji doprovázel k paní gen. Oberuchtina, která studovala v Praze. Ta mi říkala, že neumím dobře česky, protože ona uměla česky dobře. Já jsem opravdu češtinu trochu zapomněl, protože naše trojice - Tonda, Ptáčník a Vilikovský už od nás odešli, takže jsem neměl s kým mluvit. Všude se mluvilo rusky, se svým zajatcem zase německy a s plukovníkem lámanou francouzštinou. Koupil jsem si rusko-francouzský slovník a když nebyla madam doma, vypisoval jsem si potřebná slova a na ostatní jsem měl ruce. Madame Caloti, nejen, že měla garderobu odpovídající jejímu postavení, ale jednou si přivezla z vesnice i komornou a později i kočár a koně s kočím. K vůli tomu jsme museli mít o jeden vagón navíc. Když kolem nás projížděl transport s raněnými, podílela je dárky. Ráda se ukazovala milosrdnou. V kanceláři štábu se podle zpráv z fronty píchaly na mapě praporečky a značky o postupu a pohybu armády, ale zdaleka už ne tak přesně jako za plk. Francois. Za jeho éry se také jen tak neudílely francouzské vojenské kříže. Pamatuji si jeden případ - ruský letec se dostal do souboje s dvěma nepřátelskými letadly, byl těžce raněn a ještě přistál na letišti. Noviny popisovaly jeho hrdinství a tehdy dostal francouzský kříž. Vliv madame Caloti byl tak veliký, že na její přímluvu byla vyznamenána celá letka, dostali též francouzské kříže. Já jsem také za jednu věc na Urale dostal francouzský kříž. Měl jsem příležitost sledovat situaci na mapě, tak jsem požádal prostřednictvím madame o dovolenou do Omska, kde byl hlavní francouzský štáb gen. Janina. Madame mi radostně sdělila, že i plk. Caruel odjede co nejdříve do Omska, kde si pronajal celé I. patro v domě, kde je počítáno i se mnou a komornou. Madame mi byla vděčná, že jsem mlčel o jejich dřívějších návštěvách ve štábu ruských letců, před plukovníkem mě chválila, takže jsem patřil do jejich rodiny. Žádost plukovníka byla vyřízena a my se snažili co nejdříve opustit frontu. Naproti našemu štábu jsem nechal přistavit jeden osobní vůz, do kterého jsem s Němcem Röderem přestěhoval všechny naše věci a nechali jsme ho připojit k příštímu vlaku. Těsně před odjezdem si mě nechal zavolat adjutant Marteau do svého kupé, kde mi předal zapečetěnou obálku a trochu úředně mi řekl: „Mám pro Vás rozkaz. Tuto obálku osobně předáte gen. Janinovi, jinak žádnému o obálce neřeknete, ani ji nebudete nikomu ukazovat. Jsem přesvědčen o Vaší spolehlivosti, přeji Vám šťastnou cestu“. Znal jsem jeho nenávist k madame a už tehdy jsem měl tušení, že je to udání na plukovníka, že je ve vleku cizí ženy. Po příjezdu do Omska skutečně brzy nato odvezli dva francouzští důstojníci osobním autem našeho plukovníka. Vyžádal jsem si nákladní auto a odstěhoval jsem věci plukovníka a madam Caloti. Plukovník měl domácí návštěvy zakázány, měl domácí vězení, ale vyžádal si moje návštěvy, tak jsem mezi ním a madame zprostředkoval korespondenci. Madame bydlila s komornou ve městě

v malé, tmavé světničce, snad již léta nemalované s jedním oknem do dvora. Byla to velká změna prostředí, v jakém byla zvyklá dosud žít. Za deset dní colonel Caruel odjížděl do Francie. Madam Caloti nedovolili ani se s ním rozloučit. Já jsem ho směl doprovodit a on mi při loučení odevzdal obálku pro madam (asi i peníze). Francouzský důstojník mi překládal do ruštiny, co plukovník říkal - abych přijel za ním do Paříže, že tam bude o mne postaráno, že má v Paříži dva domy a dal mi adresu: *Paris, Vue de saxe 67*. Bylo mi velmi líto madame, ale nemohl jsem jí nijak pomoci.

XIII.

Dozvěděl jsem se, že náš frontový štáb byl zajat, tak jsem měl štěstí, že jsem včas odjel. V Omsku jsem byl už zase mezi svými. Na ochranu štábu byla rota 5. pluku a já jsem pomáhal br. Sýsovi v proviantuře. Mraky nad Sibiří se stahují stále hrozivěji. Omská vláda ztrácí hlavu, je úplná desorganizace ve všem. Vojáci už nemají chuť bojovat. V době, kdy jsem byl ještě na ruské frontě, naše armáda chránila sibiřskou magistrálu od nájezdu partyzánů a jiných loupeživých hord, které přepadaly a olupovaly vlaky. Naše posádky byly rozestaveny podle pořadí, jak byly založeny, a to nejuvýchodněji byl první a náš druhý pluk a tak byla později i prováděna evakuace do vlasti. Když už začínala evakuace (nejdříve invalidů), byl jsem ještě v Omsku. Konečně naše dva vlaky francouzského hlavního štábu s ochranou opustily Omsk a projížděly magistrálu. Každé nádraží bylo zasekáno vlaky a vznikaly spory, který vlak má dříve vyjízdet z nádraží - byly to spory až na nůž. Naše dva vlaky měly přednostní právo a jízda do Irkutsku nám trvala 6 týdnů.

Největší potíže byly s armádou atamana Semenova, podporovanou Japonci (s Kirgizy, Mongolci, Čňany ap.). Na jedné stanici, kde jsme stáli dva dny se ke mě přihlásil můj bývalý šéf podporučík Marten. Podobné jméno měl kapitán adjutant Marteau. Marten ale už nebyl důstojníkem, ale corporalem (desátníkem). V tajze byl také náš vlak ostřelován. Bylo by zajímavé popisovat ty různé zážitky na magistrále, ale bylo by to spousta stránek a tak to vezmu, jako bych jel rychlíkem.

Přijel generál Štefánik, který u nás zrušil rotní a plukovní výbory, jako nevojenské, proti čemuž se některé roty vzbouřily a za následek to mělo arestování. Přišlo poselství z vlasti a bylo sjednáno vzájemné příměří se Sověty. Sověti se zavázali k nerušené evakuaci čsl. armády a dodávce každého množství uhlí, potřebného k přepravě. Závazek čsl. armády byl: V Irkutsku předat vlak se zlatým ruským pokladem, asi 650 milionů ve zlatě, předat zajatého admirála Kolčaka a předsedu vlády Popeljajeva (bratr gen. Popeljajeva), kteří požádali o ochranu u našich částí s podmínkou, že budou předáni řádné vyšetřující komisi. Po předání Sovětům byli však bez vyšetřování zastřeleni. Od listopadu 1919 zavládl na Sibiři stav bez zákonů. Vraždy mírných občanů, popravy, to vše bylo na denním pořádku. Admirál Kolčak, který byl v Omsku obklopen starými neschopnými generály dokázal za necelý rok rozvrátit frontu i týl, tak jen dovršil svůj osud. Admirál se dopustil též různých zločinů na Čechoslovácích, tudíž si nemohl činit nárok na jejich ochranu. Poštval například gen. Kapella, svého bývalého spolubojovníka na Urale na gen. Syrového tak, že ten vyzval gen. Syrového na souboj, což však zmařil gen. Janin (francouzský vrchní velitel čsl. vojsk). Admirál Kolčak dal též rozkaz atamanu Semenovu, aby překazil náš postup na východ.

Naše I. divize musela ze západní Sibiře projíždět přečpanou sibiřskou magistrálou, což bylo prováděno stálým vyjednáváním na ostří nože a přitom bylo nutno zachovávat neutralitu a udržovat ochranu trati, což byl za tehdejších podmínek přetěžký úkol. Naše 2. rota, 2. pluku, u níž jsem dříve sloužil, chránila úsek tratě v Klčuji u Krasnojarska a Tajšentu. Později byl celý 2. pluk přemístěn do Irkutsku. Já jsem však byl daleko vzadu na magistrále u francouzského štábu mezi Kolčakovou armádou. Naštěstí jsem je v Irkutsku dostihl v pravý čas, navečer, kdy už náš I. prapor 2. pluku byl připraven ve vlaku k odjezdu do Vladivostoku. Konečně, po dlouhém putování, jsem byl zase jako doma, mezi svými kluky. Přijali mě jako ztraceného syna, za kterého mě opravdu považovali, neboť o mně tak dlouho nic nevěděli. Měl jsem tak čas přenést své věci, takže jsem už nestačil zařídit různé formality u pluku, jako převedení hodností získaných u francouzů. Druhý den časně ráno jsme vyjeli z Irkutsku.

Bylo to 1. ledna 1920, když náš vlak náhle prudce zastavil. Leckdo se natloukl, druzí nadávali, ale měli jsme opět štěstí. Železničář máváním zastavil vlak před dřevěným mostem, který byl ze spodu rozebrán. Koleje a pražce byly jen ve vzduchu. Jedna část se dala do opravování mostu, my jsme chtěli pronásledovat partyzány. Bylo však mnoho sněhu a tak jsme se museli vrátit. Po opravě mostu jsme pokračovali v jízdě.

Objížděli jsme Bajkalské jezero, projížděli třiceti tunely. Podél trati bylo z jedné strany jezero, z druhé strany divočina skal. Z těchto skal místy visely silné rampouchy a když se do toho opřelo sluníčko, bylo to jako v pohádce. My jsme ale ani nestačili tu krásu vnímat, všichni jsme měli jen jedinou starost a myšlenku - co a jak bude doma? Už jeden a půl roku máme doma svobodu a my se tlučeme a krvácíme tak daleko od domova. Vjíždíme na čínské území do Manžuska, kde je zatím klidněji, můžeme klidně spát. Ve dne nás navštěvují Číňané a někdy i Japonci. Dorozumívali jsme se rusky. Číňané nám prodávali placky domácí výroby i jiné věci, byli to dobří obchodníci. Ve městech nás vozili kuliové ve svých rikšách (dvoukolky, které sami táhli). Viděli jsme tam také v městečku Cicigáru čínský jarmark, kde Číňané nabízeli své i zahraniční výrobky, hlavně japonské, které se lišily od domácích. Tam jsem také viděl dámu ze vznešených vrstev, která chodila jako po špalíčkách. Měla tak zmrzačené nohy od mládí stálým stahováním, aby jí vyrostla co nejmenší noha, což bývalo obyčejem právě u vznešených vrstev. Městečko však mělo vzhled spíše jako vesnice, hlavní ulice byla jako náš úvoz, samé kaluže. Mamince jsem tam koupil blůzu z čínského hedvábí a vyměnil jsem tam čínský dolar, který mám dodnes ve své sbírce peněz jako nejcennější.

Odtud jsme jeli dále přes Čitu, Chajlár, Charbin do Vladivostoku, kde jsme měli čekat na naši loď. Ubytovali nás zatím v kasárnách na Ruském ostrově, v blízkosti námořní pevnosti, asi 4 versty od Vladivostoku, odkud jsme chodili pěšky po ledě vyhlížet naši loď, tak toužebně očekávanou. V lednu 1920 byla situace zase krajně napjatá. Naše druhá a třetí divize byly ještě v Irkutsku a Krasnojarsku. Do Zabajkalí již prchali kolčakovští obránci (Chjžin, bývalý velitel III. ruské armády) i jiní. Semenov žádal, aby se Čechoslováci vrátili zpět na frontu, jinak, že vyhodí tunely, abychom nemohli odjet. Vydal i rozkaz nepouštět naše vlaky na východ. K tunelům dal skutečně připravit dva vagóny dynamitu a jiné výbušniny. V polovině ledna byla míra naší trpělivosti dovršena. Přátelské styky se Semenovem byly přerušeny, když vydal rozkaz: „Zkrotit drzé Čechy kulometem“! Výsledek útoku našich chlapců s bombami byl: u našich 7 raněných a u Semenovců 15 mrtvých a 15 raněných. Při dalším čištění naší získali 5 obrněných vlaků včetně dynamitu. Semenov se tedy obrátil k Japoncům o zprostředkování příměří. Čechoslováci vydali Semenovu zajatce a válečný materiál a tím byla cesta opět volná.

My jsme čekali stále ve Vladivostoku na loď. Zajímavé tu bylo střídání stráží. Každý den byla jiná mezinárodní stráž. Japonci, Češi, Rusové, Francouzi i Angličané. V kasárnách na Ruském ostrově bylo veselo. Každý měl bohaté zážitky, sršely různé vtípy, anekdoty, hudba mívala zkoušku. Pamatuji se, jak jednou z nenadání zazněla naše hymna „Kde domov můj“. Vše ztichlo, někomu i slzička ukápla. Po skončení hymny byli všichni ještě dlouho zamlklí, snad se někdo loučil v duchu s trpícím Ruskem, zvláště ten, kdo tu nechal někoho drahého, někdo padlé kamarády, jiný svou milou a tak veselá nálada byla ta tam. Nikdo by nyní nepoznal ty tvrdé bojovníky. Jejich tváře vyjadřovaly něco docela jiného.

XIV.

Kdo čeká, ten se nakonec dočká - už je tady náš SHERIDAN! Naše kocábka z Ameriky už je tady. Nikdo tomu najednou nechtěl věřit, že už je v přístavu. „Kluci, jestli si děláte legraci, tak dostanete hobla“! Nastalo již dříve připravené balení. Podle předpisu směl každý vést s sebou jeden 30 kg kufr nebo bednu, okovanou silným plechem. Pomáhali jsme nakládat lodním jeřábem, který bral vždy 5-6 kufrů najednou. Naposledy jsme nastoupili i my. Po rekognoskaci terénu jsme byli seznámeni s lodním řádem. Každý pátek v 15 hodin bude poplach a tu se musí každý dostavit k záchrannému člunu, který bude ustanoven pro celou plavbu. SHERIDAN několikrát zahoukal a už se kolem lodí vlnily vlny a loď se stočila na svoji „kolej“. Tak 28. února 1920 opouští Rusko štáb I. divize a 2. rota 2. pluku s velitelem plk. Voženílkem. Hraje hudba, mávání a loučení s Máťuškou Rusí, která byla po tolik let naším osudem. Co ji bude v nadcházejících letech čekat? Pevnina se pomalu vzdaluje a my se ocitáme na širém japonském moři, Rackové nás doprovázeli a létací ryby prchaly od lodě. I na lodi bylo veselo. Na přídi lodi vyhrávala hudba, na zadní palubě se promítal americký film. Od kapitánského můstku viselo lanko, jehož konec, na kterém bylo počítadlo ujetých námořních uzlů byl ponořen u hladiny. Návěstní tabule na můstku nám denně podávala nejnovější zprávy ze světa. Čím více jsme se vzdalovali od pobřeží, tím více začínalo být moře monotónnější. Rackové nás již nedoprovázeli, pohled na moře byl stále stejný, voda všude kolem a zas jen voda. Pitné vody však byl nedostatek. Každý dostal na den omezené množství. K snídani jsme mívali mastný *bouillon* (polévka),

což leckdo nesnášel. Hráli jsme karty a jiné hry, každý se snažil nějak zabavit. Po několika dnech se začali objevovat u lodi opět rackové, což byla neklamná předzvěst, že se opět blížíme k pevnině. Vyhlíželi jsme v tu stranu a někomu se skutečně poštěstilo, že viděl v dálce na hladině loď jako malé vajíčko. Když jsme se přiblížili k pevnině, loď zastavila a čekali jsme na lodivoda. Ten přijel na motorovém člunu, vyřídily se různé formality a teprve potom nás zavedl do japonského přístavu Nagasaki (*druhé město, na které byla na konci II. světové války svržena atomová bomba*). Jen jsme zakotvili v přístavu, už bylo všude plno japonských obchodníků, kteří lámanou ruštinou nabízeli své zboží. Japonsko je zajímavá země, sestávající se ze samých ostrovů. Všude je překvapivá čistota. K naší lodi přišli japonští dělníci, muži i ženy nakládat uhlí v čistých květovaných šatech. Uhlí v košíčkách podávali jeden druhému. V poledne odcházeli celí špinaví, ale po obědě přišli opět v čistých šatech. V Nagasaki už bylo jaro a my jsme odtud odjžděli ještě do teplejších krajů Korejským průlivem do Východočínského moře a do Jihočínského moře.

Přihodila se však nemilá věc. Najednou stojíme u nějakého pobřeží - to přece nemůže být už Singapur. Dozvěděli jsme se, že mezi ruskými uprchlíky, kteří jeli s námi na lodi, vypukla nakažlivá nemoc a v takovém případě loď nesmí dále plout a přijíždí blíže k pobřeží. Na lodi byla vyhlášena karanténa. Nikdo nevěděl na jak dlouho. Budeme tu stát týden, měsíc? Vylodili nás a po lékařské prohlídce jsme se ubytovali v Mariwells u Manily na Filipínských ostrovech. Svoboda tu byla příliš omezena. Nesměli jsme se koupat pro značný počet žraloků. Na jednom místě vyčnívaly z moře skály a malé ostrůvky, plavali jsme od jednoho ke druhému, když tu jeden bráška začal křičet, že je tam žralok. Rychle jsme plavali k pobřeží a potom jsme už byli opatrnější. Zakázáno bylo také vstupovat do pralesa pro výskyt jedovatých hadů. V pralesě nebylo možné se pohybovat pro popadané stromy prorostlé trním. Ptactvo tam bylo nádherně zbarvené. Na pobřeží jsme sbírali různé škeble a tak nám ty tři týdny nucené zastávky docela uběhly. Po třech týdnech totiž byla karanténa odvolána. Mnozí si ulomili z palmy ratolest a hajdy zase na loď. Projížděli jsme dále na jih Jihočínským mořem na Malajský poloostrov, kde jsme se zase přiblížili pobřeží a z paluby jsme viděli na moři vesničku domorodců asi 30 m od břehu na vodě. Chodník z pobřeží a uličky byly ze dřeva. Příští den jsme dopluli na samý rovník a do Singapuru. Je to veliká, důležitá anglická námořní základna. Na pobřeží byly samé přepychové paláce, na okraji města však chudé chýše obchodníků a domorodců. Kolem lodi hbitě projížděli domorodí obchodníci na loďkách a čekali, až jim někdo hodí do vody peníz. Okamžitě se potopili a pak ukazovali vylovený peníz.

Ve čtvrti domorodců jsme sledovali zajímavý způsob kouření. Před čajovnou na verandě byl stůl, na něm karafa s doutnajícím tabákem (*či něčím silnějším?*), od karafy několik hadiček. Domorodci přicházeli, zaplatili poplatek, vzali si hadičku a kouřili. Často jsem našim hochům dělal tlumočnicka, když se nemohli s domorodci domluvit. Používal jsem trochu francouzštinu, pár italských slov a pomáhal si jak se dalo. Zpočátku nám nechtěli dovolovat vystupovat z lodi, snad proto, že přijíždíme z Ruska a mohli bychom být načichlí komunismem a socialismem. Až po záruce našich důstojníků jsme směli vystoupit. Singapur má více než polovinu čínského obyvatelstva, hodně obchodníků a řemeslníků. Číňani jsou roztroušeni po celém východě. V Rusku jsem je vídal po nádražích i ulicích jako žongléry, ani se člověk nenadál a už polykali hada a i jiná kouzla provozovali.

v Singapuru byla velmi bujná květena a vůbec celá příroda. Byl to nejjihnější bod našeho cestování. Odtud jsme pokračovali Malackým průlivem podél ostrovů Sumatra do Indického oceánu, který snad nikdy není klidný. To stálé houpání bylo až nepříjemné. Jednoho dne ráno nás překvapila bouře. Vlny se najednou rozběsnily, takže byl dán rozkaz, abychom se všichni odebrali do podpalubí. Dva chlapi na tento rozkaz nereagovali a zůstali na palubě. Najednou však pleskla vlna, podrazila jim nohy a už se vezli k zábradlí. Už jim nemusel nikdo víc říkat a sami pospíchali do podpalubí. Odtud jsme se dívali kulatými okénky, jak je loď vynášena vlnami do výše a zase klesá dolů. Tyto nezvyklé pohyby ovšem nesnášel žaludek a skoro všichni jsme rádi vyhledali svá lůžka, kde jsme přečkali zbytek bouře. Druhý den jsme spatřili na stožáru párek spících orlů. Spali tak tvrdě, že se ani za celý den ani nepohnuli, byli asi tak vyčerpaní a náš stožár se jim stal při bouři útočištěm. Následujícího dne pokračovali ve své vzdušné pouti. Po několikadenní plavbě jsme opět zahlédli racky, kteří nám přilétali naproti z pevniny, kterou jsme už toužebně vyhlíželi. Brzy jsme uviděli malé kocábky domorodců, jež se pohybovaly jako akrobaté, ztrácely se za hřbety vlny aby se po chvíli opět jinde vynořily.

Ostrov Cejlon - přístav Colombo je prý klenotem v tropech jižní Asie, má nádherné buddhistické chrámy. I tady jsme museli mít povolení vstupu do města. Colombo je důležitý přístav, kde zastavují všechny lodi. Domorodá část města je špinavá, žije tu směsice národů, různých kmenů a

míšenců. Příroda je tu tropická, palmy kokosovníky ap. Ale i ostrov Cejlon rádi opouštíme a pokračujeme v cestě nejmilejší - v cestě domů. Po několikadenní plavbě v dalším úseku naše loď objevila loď s 6-8 trosečníky. Poskytli jsme jim nějaké zásoby, vodu a informace, podrobnosti nevím. Na námořním můstku byla též mapka námořní tratě, na které bylo označeno místo, kde se každý den v 7 hod ráno naše loď nalézala. Podle té se dalo sledovat, jak se pomalu přibližujeme k domovu. Další zastávka byla v Adenu u Arábie. Podnebí Adenu je strašlivé. Samá vyprahlá zem, sucho, výheň. Největším problémem bylo získávání pitné vody - cisterny byly většinou prázdné. Voda se také dopravovala velbloudy. Většina obyvatelstva jsou Somálci a Arabové. Příroda chudá, zeleň žádná, proto jsme zůstávali většinou na lodi a byli jsme rádi, když se opět pokračovalo v cestě do Suezského průplavu. Při ústí velkolepého Suezského kanálu v Port Saidu je nádherný palác ředitelství kanálu. Jinak tu byl pravý Babylón, snad všechny možné národnosti a míšenci. Ojedinelé keře a stromy vypadaly strašně zaprášeně a smutně. Nás už ale nic nezajímalo, jen aby jsme byli doma.

Plavba Středozezemním mořem a zvláště Jadranem byla klidná, jako na stole. Zatím nás velitelé stále poučovali, jak se máme chovat doma, kde je předvolební doba a že nás každá politická strana bude chtít získat. Nabádali nás ke klidu, jen ne žádné převraty, žádné krveprolití, vždyť máme tolik zkušeností z Ruska. Konečně poslední přístav - evropský Terst. Plavba, která trvala sedm týdnů je u konce. Rozebrali jsme si zavazadla a hajdy do vlaku, který nás dovezl až do Československa.

Československo - jaké pocity každý z nás prožíval po několikaletém válečném putování, když najednou stanul doma, v nové republice, lze opravdu těžko slovy vylíčit. Dojati jsme byli všichni a každý s jinými plány a nadějemi jsme se rozjeli do svých domovů. Tak i pro mne, po pětiletém putování válka skončila a ve čtvrtek před 1. májem 1920 jsem byl opět doma.

Doslov

Autor této knihy, můj děda František Hlubuček, se narodil 16. ledna roku 1896 v rodině hospodského Antonína Hlubučka. Jako osmnáctiletý vyučený řezník, tedy ještě chlapec odchází na bojiště první světové války, aby se po nekonečných pěti letech vrátil jako zralý muž se zkušenostmi, které nepoznala většina jeho vrstevníků. Oženil se se Zdenkou Otmarovou a usadil se ve své rodné obci - Vesce u Turnova, kde si postavili dům a měli spolu dvě děti, staršího Vratislava, mého otce, a mladší Zdenku. Nejprve se zkoušel uplatnit ve své původní živnosti a založil si malé řeznictví. V poválečných letech se takto ale rodina uživit moc nedala a tak se stal později poštovním úředníkem. Po celý život byl nesmírně společensky aktivní. Byl členem dobrovolných hasičů, funkcionářem Sokola. Režíroval ochotnická divadelní představení a později loutkářská. Organizoval plesy a bály. Jeho přičiněním měl Vesec na konci padesátých let kino a pomáhal stavět i místní koupaliště. Ještě v důchodu pracoval v obci jako matrikář a vedl knihu zemřelých, sňatků i nově narozených. Své děti vychoval v úctě k slušnosti, svobodě a demokracii. Jak jinak, když ji sám pomáhal vybojovat. Opatroval památky na svoji anabázi včetně několika vyznamenání, literatury a legionářské uniformy. Uměl hezky kreslit a měl velmi uhlazený rukopis. Když jsem tam býval jako malý kluk na prázdninách zažil jsem několik jeho setkání s bývalými válečnými kamarády. Těch kamarádů však postupně ubývalo a také my jsme si najednou uvědomili, jak stále aktivní a o vše se zajímající děda zestárl. Zemřel 16. října 1974 ve svých 78 letech a po zpopelnění je pochován na veseckém hřbitově. Tak se uzavřel jeden pozoruhodný životní příběh.